

Návrh opatření v oblasti prevence rizik vzniku poškození zdraví zaměstnanců následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání v odvětví Stavebnictví

Tento projekt je financován z příspěvku podle § 320a písm. b) zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů v roce 2024.

Vyhodnocení průzkumu - Analýza **VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO** **ŠETŘENÍ**

Praha, září 2024

OBSAH

	Str.
1. Úvod, vývoj statistiky pracovních úrazů v roce 2024, zdůvodnění předmětu zkoumání	3
2. Identifikace respondentů	3
3. Podmínky pro bezpečnost práce ve výškách	6
4. Způsoby a technické prostředky BOZP využívané při práci ve výškách, význam zaškolení a pojištění	8
5. Informovanost o legislativě BOZP	21
6. Význam kontroly pro snížení počtu pracovních úrazů	29
7. Školení BOZP má pozitivní vliv na pracovní úrazovost, pokud se provádí pravidelně a v odpovídající kvalitě	32
8. Úloha odborů je nezastupitelná	33
9. Řešení pracovních úrazů ve firmách	34
10. Závěr, návrhy na opatření	36

1. Úvod, vývoj statistiky pracovních úrazů v roce 2024, zdůvodnění předmětu zkoumání

V roce 2023 pokračoval vcelku pozitivní vývoj v oblasti pracovních úrazů v sektoru stavebnictví. Celkový počet pracovních úrazů se snížil z 3171 v roce 2022 na 3074 a blíží se „covidovému“ roku 2020, kdy bylo celé národní hospodářství v útlumu. Mluvit o tom, že se do tohoto pozitivního vývoje již promítla opatření v rámci programu PREVENCE, který probíhá od roku 2022, by bylo předčasné, protože mnohá z nich se teprve realizují.

Statistika Výzkumného ústavu bezpečnosti práce také konstatuje, že se snížilo průměrné procento pracovní neschopnosti z 0,221 na 0,213, což v bilanci odvětví reprezentuje významný ekonomický benefit. Bohužel došlo k prodloužení průměrné doby trvání případu z 62,75 na 63,34 dnů, což ukazuje na větší závažnost případů. Svědčí o tom i zvýšení počtu případů se smrtelnými následky z 10 na 23. Nejde sice o největší počet za posledních pět let (v roce 2020 bylo 29 případů), ale svědčí to o zvýšení rizikovosti, případně o selhání subjektivního činitele.

Z detailnějšího členění je zřejmé, že nejrizikovější oblastí jsou řemesla. Tzv. specializované stavební činnosti vévodí tabulce četnosti s 1334 případy. I to byl jeden z důvodů, proč pro rok 2024 byl projekt v podmínkách výrazně sníženého množství finančních prostředků omezen na práce ve výškách, které jsou dlouhodobě identifikovány jako nejrizikovější z hlediska pracovní úrazovosti.

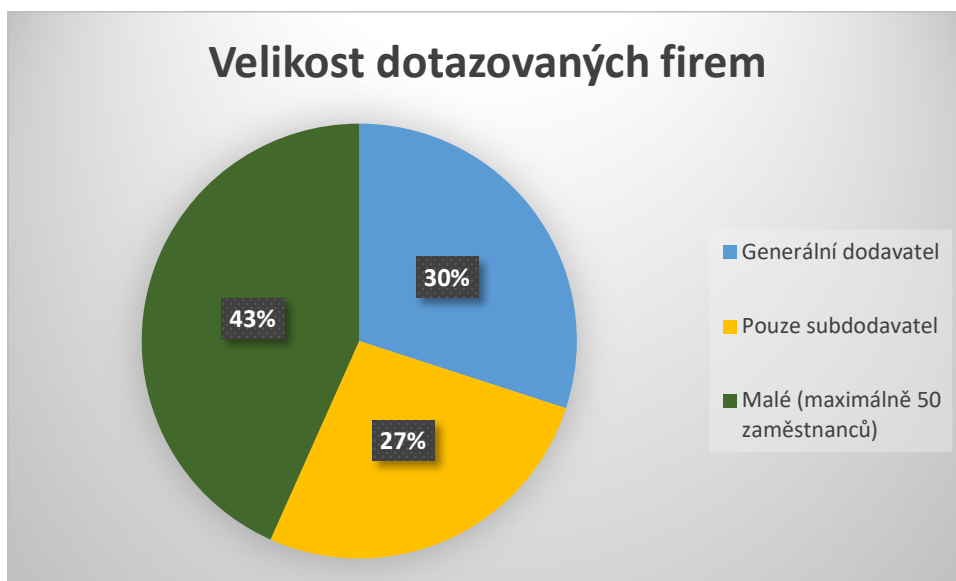
Technické otázky BOZP v oblasti práce ve výškách jsou dostatečně řešeny v příslušných předpisech, normách a metodikách. O jejich využití a způsobu uplatnění však rozhoduje subjektivní činitel – technik, manažer, stavbyvedoucí i řadový zaměstnanec. A zde dochází opakovaně k problémům. Působí zde tvrdý konkurenční tlak na snižování nákladů, přičemž položky ochrany před úrazy se mohou zdát jako předimenzované a zbytečně nákladné. Podobně instalace bezpečnostních prvků může příliš „zdržovat“, používání osobních prostředků ochrany mohou být pocítovány jako nepohodlné z hlediska pracovních činností.

V programu PREVENCE 2024 jsme se proto soustředili na úlohu subjektivního činitele v procesu snižování rizikovosti stavebních prací a snažili se identifikovat základní způsoby zlepšování situace v této oblasti. Zúžení zkoumání na práce ve výškách snížilo počet potenciálních respondentů v rámci dotazníkového šetření, protože mnoho firem se pracemi ve výškách nezabývá. Naopak poděkování lze vyslovit Cechu klempířů, pokrývačů a tesařů, který jako kolektivní člen Svazu podnikatelů ve stavebnictví přistoupil k výzkumu odpovědně a zabezpečil dostatečný počet odpovědí od malých firem, které pracují ve výškách.

2. Identifikace respondentů

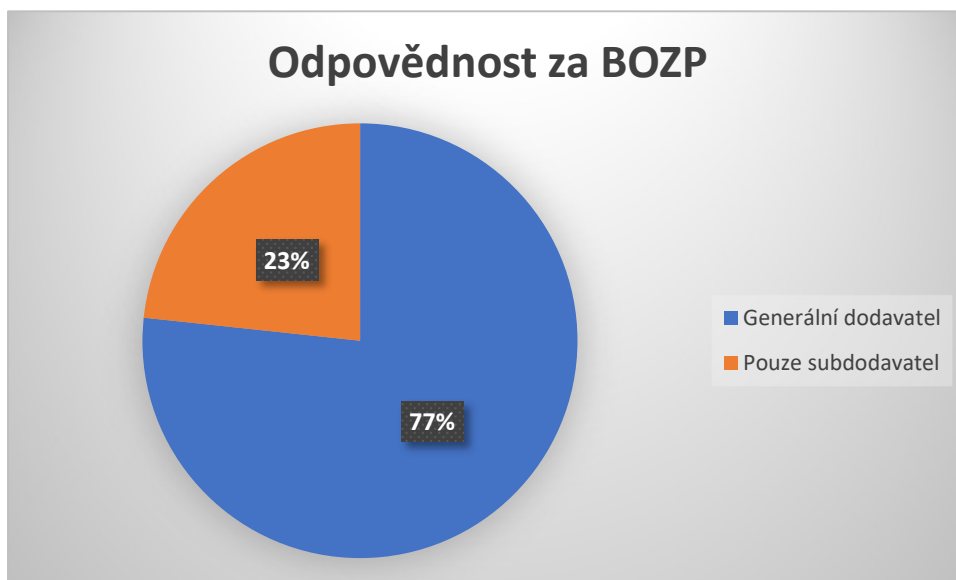
V průběhu dotazníkového šetření bylo získáno 60 relevantních odpovědí z firem různé velikosti. Odpovědi, které uváděly, že firma neprovádí práce ve výškách, byly z vyhodnocení vyřazeny. Struktura firem vyplývá z grafu č.1. Firmy byly rozděleny do tří skupin podle velikosti: malé, střední a velké. Důležité bylo, že se podařilo získat dostatek relevantních odpovědí od malých řemeslnických firem, které provádějí klempířské, pokrývačské a tesařské práce ve výškách na vlastní účet nebo jako subdodávky pro větší firmy. Upozorňujeme, že vzhledem k velkému množství subdodávek nemusí velikost firem odpovídat objemu prací.

Graf č.1

Důležitá byl otázka, zda zkoumané firmy fungují jako generální dodavatel, nebo jen jako subdodavatel. Ukázalo se, že i velké část malých firem pracuje jako samostatný dodavatel, tj. stoprocentně odpovídá za vytvoření podmínek pro bezpečnost práce. Ve skupině, která funguje jako generální dodavatel, musíme vzít v úvahu i existenci firem, které fungují v obou rolích, tj. v některých případech působí v roli subdodavatele.

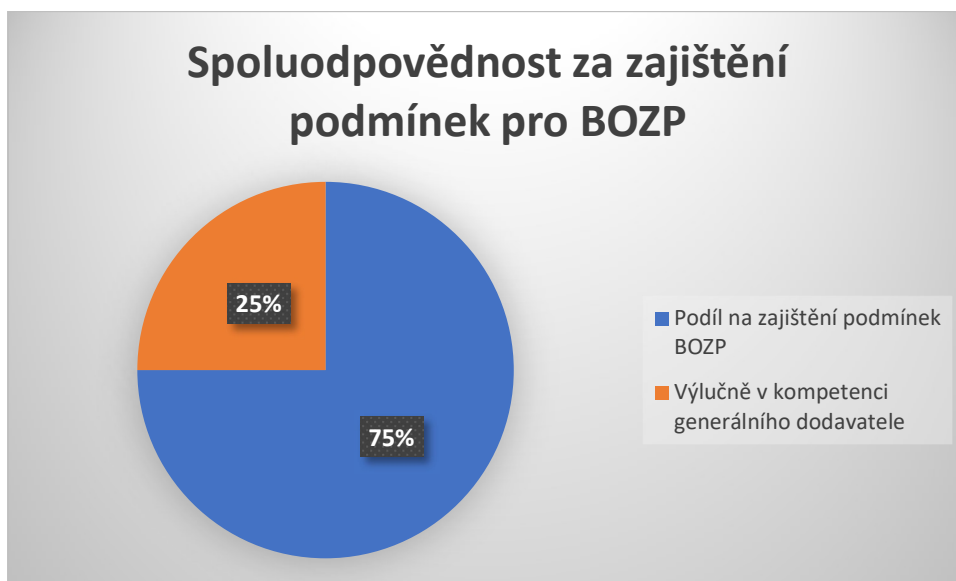
Graf č.2

V případě, že je firma jen subdodavatelem, je pro ni důležité, zda se také spolupodílí na vytvoření podmínek pro splnění legislativy BOZP, anebo zda je jediným odpovědným generální dodavatel. Ukazuje se, že tři čtvrtiny firem si alespoň částečně zachovaly podíl na odpovědnosti

za BOZP, což je významné zejména z hlediska našeho zkoumání. Firmy musejí v tomto případě více dbát na přípravu a vybavení svých zaměstnanců.

Graf č.3

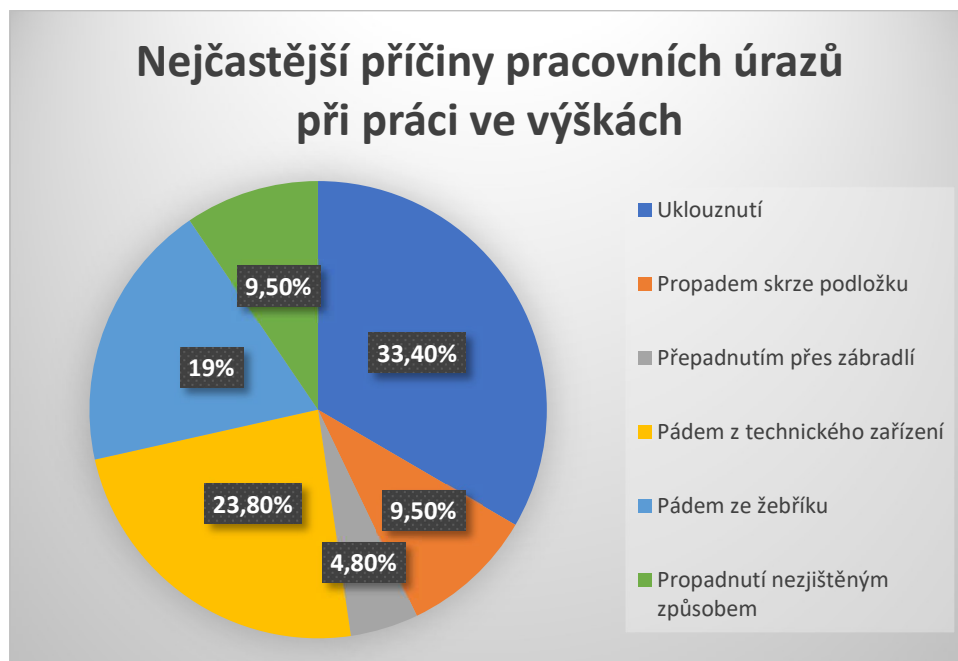
Další dotaz směřoval k počtu případů za posledních pět let. Pozitivní skutečností je, že polovina dotazovaných firem neuvádí žádný mimořádný případ při práci ve výškách za posledních pět let. Dalších 30 % přiznává jeden případ za uplynulých pět let. I tento údaj můžeme brát jako pozitivní. Zbýlých 20 % uvádí více než jeden případ za zkoumané období, avšak méně než pět. I když nejde o žádnou tragédii, tento poznatek zařazujeme do kategorie „negativní odpovědi“. Důvodem je nepravdělná, nicméně recidiva škodních případů.

Graf č. 4

Co se týče příčin pracovních úrazů při práci ve výškách, nejčastěji k němu dochází uklouznutím. Souvisí to, jak bylo potvrzeno i v rámci řízených rozhovorů, s nechtím zaměstnanců obouvat protiskluzovou pracovní obuv, která není tak pohodlná, jako běžné tenisky. Časté jsou i pády ze zařízení, ať je to jeřáb, výsuvná plošina či běžný žebřík. Naopak přepad přes ochrannou bariéru či propadnutí skrze vadnou nášlapnou plochu jsou méně časté. **Ze zjištěných údajů je patrné, že pracovní úrazy při práci ve výškách jsou jen minimálně způsobeny závadou na technickém zařízení, ale většinou jde o selhání jednotlivce. Zaměření výzkumu na úlohu subjektivního činitele se ukázalo jako správné.**

Graf č.5

3. Podmínky pro bezpečnost práce ve výškách

Práce ve výškách je v Evropské unii i v České republice upravena řadou právních předpisů, které kladou důraz na zajištění bezpečnosti pracovníků. Níže uvádíme přehled základních podmínek a požadavků, které jsou stanoveny v evropských směrniciích, českých zákonech a vyhláškách.

Evropské směrnice

1. Směrnice 2009/104/ES - Používání pracovního zařízení pracovníky při práci

- Tato směrnice stanovuje minimální požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví při používání pracovního zařízení, včetně práce ve výškách. Zaměřuje se na to, aby pracovní zařízení byla bezpečná, spolehlivá a vhodná pro daný úkol.
- Důraz je kladen na prevenci rizik, zejména prostřednictvím opatření, která omezují nutnost práce ve výškách, pokud je to možné. Pokud nelze práci ve výškách předejít, musí být zajištěny odpovídající ochranné prostředky, jako jsou zábradlí, lešení nebo ochranné sítě.

2. Směrnice 89/656/EHS - Používání osobních ochranných prostředků pracovníky

- Tato směrnice vyžaduje, aby zaměstnavatelé poskytovali pracovníkům vhodné osobní ochranné prostředky (OOP), pokud není možné eliminovat riziko nebezpečí jinými způsoby.
- OOP pro práci ve výškách zahrnují například bezpečnostní postroje a systémy pro zajištění proti pádu.

Národní zákony a vyhlášky v České republice

11. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

11.4 Zákoník práce je základním právním předpisem, který v České republice upravuje povinnosti zaměstnavatelů a práva zaměstnanců, včetně oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

11.5 Zaměstnavatelé jsou povinni zajistit bezpečné pracovní podmínky a eliminovat nebo minimalizovat rizika spojená s prací ve výškách.

12. Nařízení vlády č. 362/2005 Sb., o bližších požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky

12.4 Toto nařízení vlády specifikuje požadavky na bezpečnost práce ve výškách, včetně používání bezpečnostních opatření, jako jsou ochranné zábradlí, lešení, záchytné systémy a jiné ochranné prostředky.

12.5 Nařízení také vyžaduje, aby zaměstnavatelé pravidelně kontrolovali stav pracovních zařízení a ochranných prostředků, školili zaměstnance o rizicích a zajišťovali, aby práce ve výškách prováděli pouze pracovníci s odpovídající kvalifikací a zkušenostmi.

13. Vyhláška č. 79/2013 Sb., o bezpečnosti práce a technických zařízeních při stavebních pracích

13.4 Tato vyhláška se specificky zaměřuje na bezpečnost práce ve stavebnictví, včetně práce ve výškách. Stanoví podmínky pro používání stavebních zařízení, jako jsou lešení, žebříky a záchytné systémy.

13.5 Vyhláška vyžaduje, aby pracovníci byli vybaveni a řádně vyškoleni v používání ochranných prostředků, a aby byla dodržována všechna bezpečnostní opatření.

Klíčové podmínky pro práci ve výškách

1. Prevence rizik:

- Preferováno je zamezení práce ve výškách, pokud je to možné, například použitím jiných technologií nebo zařízení, která snižují potřebu práce ve výškách.

2. Zajištění pracovníků:

- Pokud je práce ve výškách nezbytná, musí být pracovníci zajištěni prostřednictvím osobních ochranných prostředků, jako jsou bezpečnostní postroje, nebo kolektivních ochranných opatření, jako jsou zábradlí a sítě.

3. Školení a kvalifikace:

- Zaměstnanci musí být řádně proškoleni v oblasti bezpečnosti práce ve výškách, včetně používání OOP a zvládání krizových situací.
- Obsluha pohyblivých pracovních plošin a jeřábů musí být jednou ročně proškoleni v oblasti BOZP.
- To se týká i těch, kdo se specializují na práci ve výškách v podobě průmyslového lezení.

4. Pravidelné kontroly:

- Zařízení používaná pro práci ve výškách musí být pravidelně kontrolována a udržována v bezpečném stavu. To zahrnuje lešení, žebříky, zachytň systémy a jiné technické prostředky.

5. Dokumentace a plánování:

- Práce ve výškách musí být pečlivě naplánována, a to včetně zajištění všech potřebných bezpečnostních opatření a vedení záznamů o provedených kontrolách a školeních.

4. Způsoby a technické prostředky BOZP využívané při práci ve výškách, význam zaškolení a pojištění

Při práci ve výškách se používají různé technické prostředky. Nejčastěji jsou to různé typy **lešení**. Ve velké většině je staví specializované firmy, které působí jako subdodavatelé. Ty také ručí za dostatečné zabezpečení z hlediska rizik úrazů. V menší míře si lešení staví samy pracovní čety v rámci pokrývačských, klempířských, tesařských, omítacích a dalších činností. Jen výjimečně se lešení nepoužívá. Jde o menší zakázky staveb a rekonstrukcí střech, kdy se používá k jištění jen lano, a také jde o některé specializované činnosti, například natírání omítek či okapů, kdy je možné využít specialisty – lezce. Právě takové činnosti jsou více rizikové z hlediska možnosti vzniku pracovních úrazů.

V následných řízených rozhovorech s podnikateli všichni dotazovaní zdůrazňovali, že **lešení musí stavět certifikovaný subjekt** (ať je to vlastní firma nebo dodavatel), jinak je to hazard. Vzhledem k tomu, že lešení má pro zajištění bezpečnosti a ochranu zdraví při práci ve výškách klíčový význam, uvádíme i přehled legislativy pro tuto oblast.

1. Nařízení vlády č. 362/2005 Sb.

- Toto nařízení o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky stanovuje specifické požadavky pro práci ve výškách, včetně práce na lešení.
- Lešení musí být bezpečně postavené, pevné a stabilní, a musí být zajištěna ochrana proti pádu zaměstnanců, například pomocí zábradlí.
- Je nutné zajistit bezpečné vstupy a výstupy na lešení, aby se minimalizovalo riziko pádu.

2. Vyhláška č. 79/2013 Sb., o bezpečnosti práce a technických zařízeních při stavebních pracích

- Tato vyhláška stanovuje bezpečnostní požadavky pro práci na stavbách, včetně používání technických zařízení jako je lešení.
- Lešení musí být stavěno a demontováno pod dohledem osoby s odbornou kvalifikací. Všechny konstrukce musí být pravidelně kontrolovány, aby se zajistilo, že jsou bezpečné a v souladu s technickými normami.
- Je třeba vést dokumentaci o používání lešení, včetně záznamů o kontrolách a údržbě.

3. Technické normy

- **ČSN EN 12811-1: Dočasné stavební konstrukce – Pracovní lešení**
Tato norma stanovuje obecné požadavky na konstrukci, materiály a použití pracovního lešení. Norma specifikuje minimální technické parametry pro stavbu lešení, včetně:
 - Maximálního zatížení lešení,
 - Rozměrů a vzdáleností mezi konstrukčními prvky,
 - Stabilizačních opatření a upevnění,
 - Požadavků na kotvení a bezpečnostní prvky.

- **ČSN EN 12810 a ČSN EN 12811-2 a 3:**

Tyto normy se také věnují požadavkům na lešení, zejména na fasádní a systémové lešení. Stanovují pravidla pro návrh, stavbu a použití lešení na stavbách.

4. Další předpisy a povinnosti

- **Odborná způsobilost pracovníků:** Lešení může stavět a demontovat pouze osoba s odpovídající odbornou kvalifikací a zkušenostmi. Odborná způsobilost pracovníků by měla být doložena příslušnými osvědčeními.
- **Kontrola lešení:** Před zahájením používání lešení musí být provedena kontrola jeho stability a bezpečnosti. Lešení musí být pravidelně kontrolováno a udržováno

během jeho používání, zejména po nepříznivých povětrnostních podmínkách nebo po úpravách konstrukce.

- **Zajištění proti pádu:** Práce na lešení musí být vždy zajištěny proti pádu, a to buď pomocí zábradlí, ochranných sítí nebo použitím osobních ochranných prostředků (např. bezpečnostních postrojů).

5. Požadavky na kotvení a stabilitu

- Lešení musí být pevně ukotveno ke stavební konstrukci nebo zajištěno jinými prostředky proti převrácení či sklouznutí. Požadavky na kotvení jsou specifikovány v technických normách (např. ČSN EN 12811).

6. Ochrana chodců a pracovníků

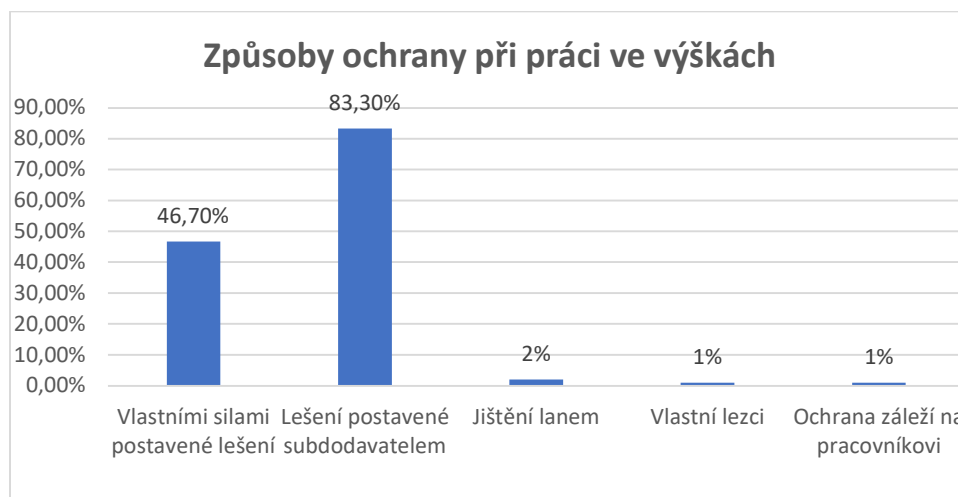
- Pokud je lešení postaveno na veřejných prostranstvích, musí být zajištěno tak, aby chránilo nejen pracovníky, ale také chodce. To zahrnuje zakrytí oblasti pod lešením, instalaci ochranných zábran a označení nebezpečných zón.

Shrnutí klíčových podmínek:

1. **Odborná způsobilost pracovníků** – pouze kvalifikované osoby smí stavět a demontovat lešení.
2. **Pravidelné kontroly** – před zahájením prací a pravidelně během používání lešení.
3. **Zajištění stability** – lešení musí být stabilní, správně ukotvené a zajištěné proti pádu.
4. **Ochrana před pádem** – pracovníci musí být chráněni proti pádu pomocí zábradlí, ochranných sítí nebo osobních ochranných prostředků.
5. **Dodržování technických norem (ČSN EN 12811)** – lešení musí splňovat požadavky na konstrukci, stabilitu a bezpečnost.

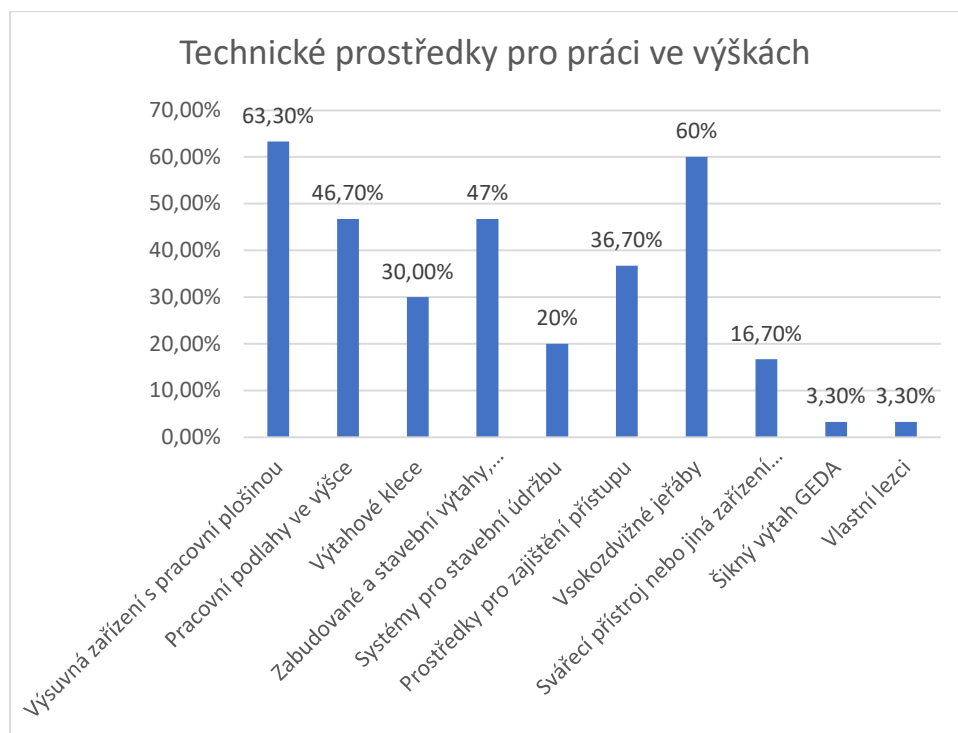
Lešení používá přes 80 % dotazovaných firem. V rámci dotazování mohli respondenti uvést více odpovědí, nelze proto použít koláčový diagram.

Graf č.6

Výčet technických prostředků pro práce výškách se však neomezuje na lešení. Používá se celá řada dalších zařízení, jejichž procentuální četnost vyjadřuje další graf.

Graf č. 7

Používání těchto prvků upravují příslušné normy a předpisy.

A) Výsuvná zařízení s pracovní plošinou a pracovní podlahy ve výšce:

1. Nařízení vlády č. 378/2001 Sb., o požadavcích na bezpečný provoz a používání strojních zařízení

- Toto nařízení specifikuje požadavky na bezpečný provoz všech typů strojních zařízení, včetně výsuvných plošin. Je zaměřeno na prevenci nehod a zajištění ochrany zaměstnanců před riziky spojenými s používáním těchto zařízení.
- Pro výsuvné plošiny je klíčové zajištění správné údržby, pravidelných kontrol a školení obsluhy, aby byla práce ve výšce bezpečná.

2. Nařízení vlády č. 362/2005 Sb., o bližších požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky

- Tento předpis stanovuje základní požadavky pro práci ve výškách, a to i v případě, že jsou používány pracovní plošiny.
- Musí být zajištěna ochrana pracovníků proti pádu z výšky. Pokud je pracovní plošina používána, je třeba zajistit, aby byla vybavena bezpečnostními zábranami a aby byla stabilní.
- Dále je důležité, aby pracovníci byli vybaveni odpovídajícími osobními ochrannými prostředky (OOP), pokud je to nutné.

3. ČSN EN 280: Mobilní zdvihací pracovní plošiny – Navrhování, bezpečnostní požadavky a zkoušení

- Tato technická norma specifikuje bezpečnostní požadavky na mobilní zdvihací pracovní plošiny. Určuje základní konstrukční prvky, technické parametry a bezpečnostní opatření, která musí plošiny splňovat.
- Norma zahrnuje:
 - Požadavky na stabilitu plošin, aby se předešlo převrácení nebo posunu.
 - Požadavky na bezpečnostní systémy, jako jsou zábradlí nebo nouzová zastavení.
 - Postupy pro pravidelné technické kontroly a údržbu.

4. ČSN EN 1004: Lešení – Pohyblivé pracovní věže

- Tato norma stanovuje bezpečnostní požadavky pro mobilní pracovní věže, což může zahrnovat některé typy výsuvných plošin s pohyblivou základnou. Věnuje se především konstrukčním požadavkům, stabilitě a zajištění proti pádu.

5. Požadavky na školení pracovníků a kvalifikaci obsluhy

- Každý pracovník, který obsluhuje výsuvnou pracovní plošinu, musí být proškolen v jejím bezpečném používání a seznámen s riziky práce ve výškách.
- Pravidelné školení obsluhy je nezbytné, aby se předešlo nehodám způsobeným špatnou manipulací s plošinou.

6. Pravidelné technické kontroly a údržba

- Pracovní plošiny musí být pravidelně kontrolovány technickými odborníky, aby byla zajištěna jejich bezpečnost. Tyto kontroly zahrnují ověření funkčnosti zdvihacích systémů, stabilizátorů, zábradlí a dalších bezpečnostních prvků.
- Zákonné lhůty pro kontroly a údržbu se liší v závislosti na typu zařízení a jeho využití, ale zpravidla by měla být prováděna minimálně jednou ročně.

7. Zajištění pracovníků na plošině

- Pracovníci na výsuvné plošině musí být chráněni proti pádu. Pokud plošina není vybavena dostatečnými zábranami nebo ochrannými prvky, mohou být vyžadovány osobní ochranné prostředky (např. bezpečnostní postroje).

Shrnutí klíčových podmínek:

1. **Technická norma ČSN EN 280** – určuje požadavky na navrhování, provoz a bezpečnost výsuvných pracovních plošin.
2. **Nařízení vlády č. 378/2001 Sb. a č. 362/2005 Sb.** – vyžadují bezpečný provoz strojních zařízení a ochranu pracovníků před pádem z výšky.

3. **Odborná způsobilost pracovníků** – pracovníci musí být řádně proškoleni v používání plošin a v ochraně před pády.
4. **Pravidelné technické kontroly** – plošiny musí být pravidelně kontrolovány a udržovány, aby byla zajištěna jejich bezpečnost a funkčnost.

B) Výtahové klece a stavební výtahy:

1. Nařízení vlády č. 378/2001 Sb., o požadavcích na bezpečný provoz a používání strojních zařízení

- Toto nařízení se vztahuje na všechna strojní zařízení, včetně stavebních výtahů a výtahových klecí, a definuje požadavky na jejich bezpečný provoz.
- Zařízení musí být konstruována a provozována tak, aby minimalizovala riziko úrazu obsluhy i ostatních pracovníků.
- Je nutné zajistit pravidelnou kontrolu a údržbu zařízení, aby bylo provozuschopné a bezpečné.

2. Nařízení vlády č. 378/2001 Sb., o technických požadavcích na výtahy

- Toto nařízení upravuje specifické technické požadavky na výtahy, včetně stavebních výtahů používaných na stavbách. Výtahy musí splňovat určité bezpečnostní a technické normy.
- Požadavky se týkají konstrukce, zabezpečení proti přetížení, správného kotvení a zajištění proti pádu klece.

3. ČSN EN 12158-1: Stavební výtahy pro přepravu materiálu – Část 1: Materiálové výtahy

- Tato evropská norma stanovuje bezpečnostní požadavky pro stavební výtahy určené k přepravě materiálu bez přítomnosti osob. Výtahy musí být navrženy tak, aby byla zajištěna jejich stabilita, bezpečné kotvení a kontrolní systémy, které minimalizují riziko nehod.
- Zajištění ochrany proti přetížení a nouzového zastavení je povinné.
- Tato norma je klíčová pro materiálové stavební výtahy, které neumožňují přepravu osob.

4. ČSN EN 12159: Stavební výtahy pro přepravu osob a materiálu s dopravní klecí

- Tato norma stanovuje bezpečnostní požadavky na stavební výtahy, které jsou určeny pro přepravu jak osob, tak materiálu.
- Norma stanovuje minimální technické požadavky na konstrukci klece, zabezpečení proti pádu, nouzové systémy, ochranu před přetížením a kotvení výtahu.
- Součástí je také povinnost vybavit výtahy bezpečnostními prvky, jako je nouzové zastavení a kontrolní systémy.

5. ČSN 27 4007: Provozní pravidla pro výtahy

- Tato norma specifikuje pravidla pro provoz, kontrolu a údržbu výtahů, včetně stavebních výtahů. Obsahuje pokyny k zajištění pravidelné údržby a inspekce výtahů kvalifikovanými odborníky, aby se předešlo technickým závadám a nehodám.
- Pravidelná údržba je nezbytná a musí být zaznamenávána do provozní dokumentace.

6. Školení a odborná způsobilost

- Osoby, které obsluhují výtahové klece nebo stavební výtahy, musí být odborně proškoleny. Jejich kvalifikace musí být pravidelně obnovována, aby zajistily, že jsou obeznámeny s aktuálními bezpečnostními předpisy a postupy.
- Při přepravě osob ve stavebních výtazích musí být obsluha školená nejen na technickou obsluhu, ale i na nouzové situace a záchranné postupy.

7. Kontrola a údržba

- Pravidelné technické kontroly stavebních výtahů jsou povinné. Tyto kontroly musí provádět certifikované osoby nebo firmy, které se specializují na údržbu výtahů.
- Kontroly zahrnují kontrolu nosných prvků, kotvení, zajišťovacích systémů, nouzových systémů a celkového technického stavu výtahu.

8. Požadavky na ochranu proti pádu

- Stavební výtahy musí být zajištěny tak, aby nedošlo k pádu klece nebo k selhání nosných systémů. Musí být vybaveny brzdami a dalšími zajišťovacími systémy, které v případě poruchy zajistí bezpečné zastavení.
- Ochrané zábrany a dveře výtahu musí být správně instalovány a v provozuschopném stavu, aby nedošlo k úrazu pracovníků při vstupu či výstupu.

Shrnutí klíčových předpisů:

1. ČSN EN 12158-1 a ČSN EN 12159 – stanovují technické a bezpečnostní požadavky na stavební výtahy pro přepravu materiálů a osob.
2. Nařízení vlády č. 378/2001 Sb. – zajišťuje bezpečný provoz strojních zařízení, včetně výtahů, a stanovuje pravidla pro jejich používání a údržbu.
3. ČSN 27 4007 – definuje pravidla pro pravidelnou údržbu a kontrolu stavebních výtahů.
4. Školení obsluhy – všichni pracovníci obsluhující výtahové klece a stavební výtahy musí mít odpovídající kvalifikaci.
5. Pravidelné kontroly a údržba – je povinností provozovatelů zajistit, aby byly stavební výtahy pravidelně kontrolovány a udržovány v souladu s technickými požadavky.

C) Vysokozdvížené jeřáby:

Vysokozdvížené jeřáby (věžové jeřáby, mobilní jeřáby apod.) jsou strojní zařízení, jejichž používání podléhá přísným předpisům a normám, které se zaměřují na zajištění bezpečnosti pracovníků a minimalizaci rizik při manipulaci s těžkými břemeny. Tyto normy a předpisy stanovují požadavky na konstrukci, provoz, údržbu, školení obsluhy i na pravidelné technické kontroly.

1. Nařízení vlády č. 378/2001 Sb., o bezpečném provozu a používání strojních zařízení

- Tento předpis vymezuje obecné požadavky na bezpečný provoz strojních zařízení, včetně vysokozdvížných jeřábů.
- Stanovuje povinnost provádět pravidelné kontroly a údržbu jeřábů, aby bylo zajištěno jejich bezpečné používání.

2. Nařízení vlády č. 363/2005 Sb., o bezpečnosti práce a technických zařízeních při stavebních pracích

- Toto nařízení obsahuje specifické požadavky pro stavební práce, včetně používání vysokozdvížných jeřábů.
- Předepisuje opatření proti rizikům spojeným s manipulací s těžkými břemeny a prací ve výškách. Zaměstnavatel musí zajistit, aby pracovníci byli chráněni před rizikem pádu břemen, převrácení jeřábu a jinými nehodami.

3. ČSN EN 14439: Věžové jeřáby – Technické požadavky na konstrukci a bezpečnost

- Tato norma specifikuje technické a bezpečnostní požadavky pro věžové jeřáby používané na stavbách.
- Obsahuje pravidla pro stabilitu jeřábů, ochranu proti převrácení, bezpečné zatížení, ochranu obsluhy a další bezpečnostní opatření.
- Věžové jeřáby musí být správně kotveny a stabilizovány, aby nedošlo k nehodám způsobeným nestabilitou.

4. ČSN EN 13000: Mobilní jeřáby – Bezpečnostní požadavky

- Tato norma upravuje mobilní jeřáby a stanovuje požadavky na jejich konstrukci, stabilitu a provoz.
- Norma zahrnuje požadavky na zajištění ochrany obsluhy, bezpečnostní prvky (jako jsou nouzové brzdy, systémy nouzového zastavení) a kontrolu hmotnosti břemen.
- Stanoví i požadavky na správné ukotvení a vyvažování jeřábů při práci, aby se předešlo nehodám způsobeným převrácením.

5. ČSN ISO 9927-1: Kontroly a inspekce zdvihacích zařízení

- Tato norma upravuje pravidelné kontroly zdvihacích zařízení, včetně vysokozdvížných jeřábů. Obsahuje pokyny pro pravidelné technické inspekce a údržbu.
- Jeřáby musí být kontrolovány certifikovanými techniky v pravidelných intervalech, aby se zajistilo, že jsou v bezpečném a provozuschopném stavu.
- Tyto kontroly zahrnují kontrolu mechanických i elektronických systémů, stabilizačních prvků, kotvení, lan a další klíčové části.

6. Školení a kvalifikace obsluhy

- Všichni pracovníci, kteří obsluhují vysokozdvížné jeřáby, musí mít odpovídající odbornou způsobilost a pravidelné školení.
- Školení zahrnuje bezpečnou manipulaci s břemeny, používání bezpečnostních systémů jeřábů a znalosti nouzových postupů. Obsluha musí být schopna správně reagovat na různé nouzové situace.

7. Pravidelné kontroly a inspekce

- Vysokozdvížné jeřáby musí být podrobovány pravidelným technickým kontrolám podle harmonogramu stanoveného normami ČSN a ISO.
- Každý jeřáb musí být kontrolován po stanovené době provozu nebo po určitých technických zásazích (např. po větší údržbě, opravě či přemístění jeřábu).
- Kromě technických inspekcí je důležité provádět denní vizuální kontroly pracovníky před zahájením provozu, aby se zamezilo použití vadného zařízení.

8. Bezpečnostní systémy a nouzové postupy

- Vysokozdvížné jeřáby musí být vybaveny řadou bezpečnostních prvků, jako jsou:
 - **Přetěžovací ochrana** – aby nedošlo k přetížení jeřábu.
 - **Brzdy** – které zajistí, že jeřáb bude při poruše schopen bezpečně zastavit.
 - **Systémy nouzového zastavení** – obsluha musí být schopna okamžitě zastavit všechny operace v případě nouze.
- Je důležité mít připraveny postupy pro evakuaci a nouzové situace, zejména pokud je obsluha jeřábu ve výšce.

9. Označení a varovné signály

- Jeřáby musí být vybaveny viditelným označením maximální nosnosti a dalších technických parametrů.
- Při provozu jeřábů na stavbách musí být použity varovné signály a zařízení pro komunikaci mezi obsluhou jeřábu a pracovníky na stavbě, aby nedocházelo k nedorozuměním a nehodám.

Shrnutí hlavních předpisů:

14. **ČSN EN 14439** – bezpečnostní požadavky pro věžové jeřáby.
15. **ČSN EN 13000** – bezpečnostní normy pro mobilní jeřáby.
16. **ČSN ISO 9927-1** – pravidelné kontroly a údržba jeřábů.
17. **Nařízení vlády č. 378/2001 Sb. a č. 363/2005 Sb.** – upravují provoz jeřábů a bezpečnostní opatření při práci na stavbách.
18. **Školení a kvalifikace obsluhy** – povinnost odborného školení a způsobilosti pro obsluhu vysokozdvížných jeřábů.

Firmy používají i celou řadu technických prostředků pro zajištění bezpečnosti práce a ochranu zdraví při práci ve výškách. Legislativa a normy týkající se používání technických ochranných pomůcek (TOP) pracovníky na stavbách jsou v České republice poměrně podrobně upraveny, přičemž základním cílem je zajistit bezpečnost a ochranu zdraví při práci (BOZP). Zde je přehled klíčových právních předpisů a norem, které se týkají používání TOP na stavbách.

1. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákoník práce je základním právním předpisem upravujícím bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci v ČR. Ukládá zaměstnavatelům povinnost:

- **Zajistit bezpečné pracovní podmínky** a eliminovat nebo minimalizovat rizika.
- **Poskytnout technické ochranné pomůcky** (např. ochranné přilby, rukavice, obuv, ochranné brýle, postroje atd.), pokud se při práci vyskytují rizika, kterým nelze zabránit jinak.
- **Školit zaměstnance** v používání těchto pomůcek a zajistit, aby byly používány správně.

2. Nařízení vlády č. 495/2001 Sb., o osobních ochranných pracovních prostředcích

Toto nařízení vlády specifikuje požadavky na poskytování, používání a údržbu osobních ochranných pracovních prostředků (OOPP), včetně technických ochranných pomůcek na stavbách. Hlavními body jsou:

- **Povinnost poskytovat OOPP zdarma** zaměstnancům, pokud je práce spojena s riziky.
- OOPP musí být **vhodné pro konkrétní riziko** a musí splňovat technické normy.
- Zaměstnavatel musí **zajistit pravidelnou údržbu a kontrolu** stavu ochranných pomůcek.

3. Nařízení vlády č. 362/2005 Sb., o bližších požadavcích na BOZP při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky

Toto nařízení stanovuje zvláštní požadavky pro práci na stavbách, kde hrozí nebezpečí pádu z výšky nebo do hloubky. Zásadní body zahrnují:

- **Použití zábradlí, lešení nebo jiných zábran**, které snižují riziko pádu.

- **Povinnost používání bezpečnostních strojů** nebo jiných systémů pro zajištění pracovníků, pokud není možné instalovat kolektivní ochranná opatření, jako je zábradlí.
- Technické ochranné pomůcky, jako jsou **záchytné systémy, bezpečnostní lana** a sítě, musí být pravidelně kontrolovány a udržovány.

4. Vyhláška č. 79/2013 Sb., o bezpečnosti práce a technických zařízeních při stavebních pracích

Tato vyhláška podrobně upravuje bezpečnost práce ve stavebnictví a technické zařízení. Klade důraz na následující:

- **Zajištění bezpečného stavu stavebních zařízení**, včetně lešení, žebříků a zdvihacích zařízení.
- Zaměstnavatel musí zajistit, aby **ochranné pomůcky splňovaly příslušné normy** a aby pracovníci byli proškoleni v jejich používání.

5. ČSN EN 363 a související normy o ochranných systémech proti pádu

České technické normy (ČSN) vycházejí z evropských norem (EN) a specifikují konkrétní požadavky na ochranné systémy proti pádu. Mezi klíčové normy patří:

- **ČSN EN 363 – Ochranné systémy proti pádu:** Popisuje technické požadavky na systémy, které zajišťují ochranu proti pádu, včetně bezpečnostních strojů, kotvicích bodů a záchytných systémů.
- **ČSN EN 365 – Ochranné prostředky proti pádu z výšky – Všeobecné požadavky na pokyny pro uživatele:** Tato norma definuje, jak mají být ochranné pomůcky proti pádu používány a udržovány.
- **ČSN EN 795 – Ochranné prostředky proti pádu – Kotvicí zařízení:** Specifikuje požadavky na kotvicí zařízení používaná při práci ve výškách.

6. Směrnice 89/391/EHS – Základní rámec pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci

Tato evropská směrnice, přijatá do české legislativy, stanoví všeobecné zásady týkající se ochrany zdraví a bezpečnosti při práci. Zaměřuje se na prevenci rizik a na zlepšení bezpečnostních a zdravotních podmínek na pracovištích, což zahrnuje i stavební práce.

Povinnosti zaměstnavatelů a pracovníků

1. Zaměstnavatelé musí:

- Provádět **hodnocení rizik** a zajistit, aby byla na základě výsledků přijata odpovídající ochranná opatření.
- Poskytovat a udržovat technické ochranné pomůcky, jako jsou **přilby, ochranné brýle, bezpečnostní stroje a záchytné systémy**.
- Zajistit **pravidelné školení** pracovníků ohledně používání TOP a neustále sledovat stav a funkčnost ochranných pomůcek.

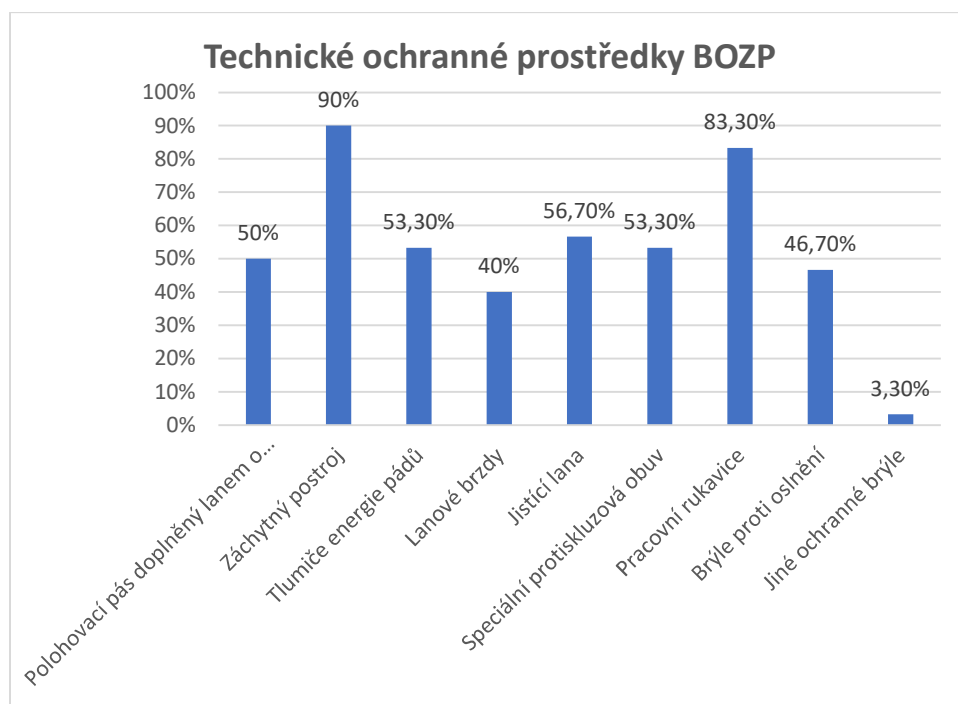
- **Vést dokumentaci** o prováděných kontrolách a údržbě ochranných pomůcek.

2. Pracovníci musí:

- **Používat TOP** podle pokynů zaměstnavatele a školení.
- **Hlásit závady** na ochranných pomůckách a nepoužívat poškozené nebo nefunkční pomůcky.
- Dodržovat **bezpečnostní předpisy** a používat ochranné pomůcky vždy, když je to vyžadováno.

Dodržovat výše uvedené právní předpisy je povinností pracovníků ve výškách. Mezi odpověďmi se však objevily problematické údaje. Přes 80 % respondentů odpovídá, že se v jeho firmě používají ochranné rukavice, ale jejich používání by mělo být samozřejmostí a procento kladných odpovědí by se mělo blížit stu procentům. Podobně jen málo přes 50 % kladných odpovědí ohledně používání protiskluzové obuvi považujeme za signál podceňování rizika uklouznutí a následného pádu z výšky. Rovněž menší než 50% používání brýlí proti oslnění nelze považovat za uspokojivé. I když každý den slunce nesvítí, všichni pracovníci ve výškách by měli mít brýle k dispozici.

Graf č. 8

Klíčovým opatřením pro zajištění bezpečnosti práce ve výškách je příprava nových pracovníků. U nich totiž existuje vyšší míra rizika pracovních úrazů. Graf č. 9 sice vypadá na první pohled velmi sympaticky, nicméně naznačuje i určité nedostatky v přístupu cca 15 % firem. Přezkoušení ze znalostí legislativy BOZP, praktický zácvik a podpis poučení o rizicích byl

mělo být samozřejmostí a kladných odpovědí by mělo být více než 66,7 %, 83,3 %, respektive 86,7 %. Využití zkušeného pracovníka jako mentora je prospěšnou aktivitou a procento 56,7 % by rovněž mohlo být vyšší.

Graf č.9

Pojištění je jedním z nejdůležitějších opatření k minimalizaci škod z mimořádných událostí při práci ve výškách. I při maximálním dodržování legislativy BOZP i doporučení expertů nelze vyloučit pracovní úraz z nahodilých, těžko predikovatelných příčin. Může to být například náhlá změna počasí způsobující rychlý nástup prudkých bouřek, nebo naopak zimní námraza apod. Jde přitom o případy, u kterých se jen těžko dokazuje zavinění pracovníka nebo k němu vůbec nedošlo. Výhodou pojištění i v případě zjevného zavinění zaměstnance je jeho rychlost, protože vymáhání škody na viníkovi se může protáhnout na léta.

O to víc zaráží, že celých 27,6 % (!) respondentů přiznalo, že pojištění jejich firma nemá sjednáno. Svědčí to o velkém podcenění možných rizik, ale nelze vyloučit ani kalkul, že výše materiální škody nepřevýší kumulativní úhrady pojistného. Otázkou je, jak se k této situaci chovají zaměstnanci, případně odborová organizace (pokud působí v podniku) zda jejím lhostejné, že při vzniku úrazu nemají nárok na úhradu pojišťovny. Teoreticky k této situaci může dojít ve firmách, které představují v podstatě konsorcium samostatných řemeslníků, pracujícím jako OSVČ. V tom případě nemusí mít pojištění firma, ale měli by jej mít všichni takto sdružení řemeslníci.

V každém případě je fungování nepojištěného pracovníka (firmy) na tak rizikovém pracovišti, jakým jsou stavební práce ve výškách, hazardem, což potvrdili i dotazovaní manažeři v rámci řízených následných rozhovorů.

Graf č.10

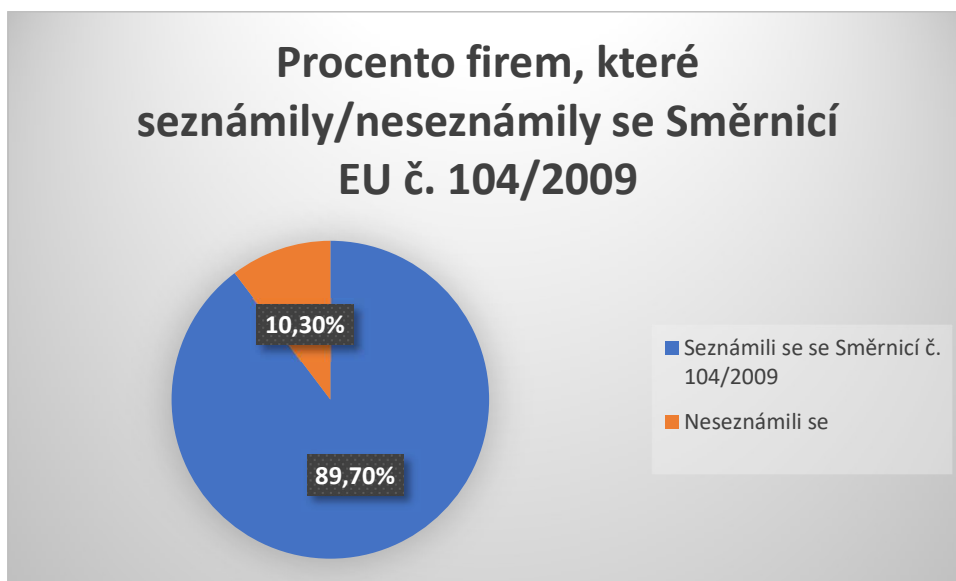

5. Informovanost o legislativě BOZP

Informovanost o legislativě BOZP má klíčový význam pro přijímání opatření proti rizikům obecně a u prací ve výškách obzvláště. Data, získaná průzkumem, potvrzují, že většina firem legislativu zná (hůře se zjišťuje, jak hluboce), ovšem i zde se vyskytují subjekty, které si se směrnicemi EU, zákony a vyhláškami příliš hlavu nelámou.

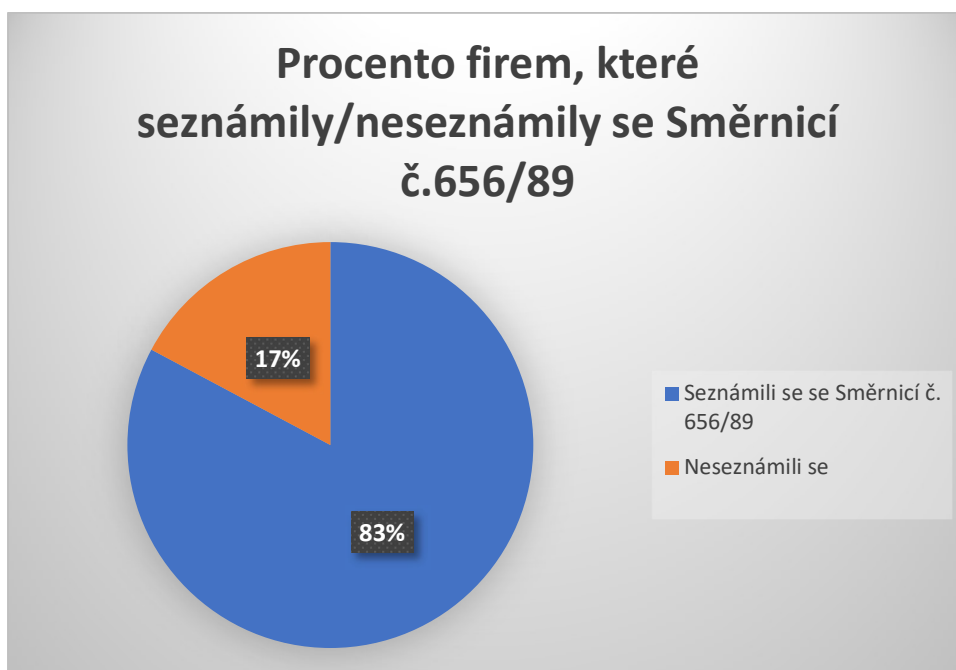
První otázka směřovala ke **Směrnici č. 2009/104/EHS Rady a parlamentu EU z 16. září 2009 o minimálních požadavcích na BOZP při používání pracovního zařízení zaměstnanci při práci** (včetně práce ve výškách). Zde je výsledek jednoznačný. I z důvodu značného časového odstupu o vydání dokumentu se s ním seznámilo 89,7 % dotazovaných firem. Máme-li toto procento považovat za uspokojivé, však není jisté. Spíše lze předpokládat, že kdybychom oslovili i další firmy v sektoru stavebnictví, byl by výsledek ještě horší. Přitom výše uvedenou směrnici zveřejnil SPS na svých webových stránkách a podobně tomu bylo i u OS Stavba. Lze rovněž předpokládat, že obsah směrnice byl vysvětlován i na seminářích zaměstnanců i zaměstnavatelů. Chyba je tedy jednoznačně na straně vedení firem. Lze se také domnívat, že ve většině těchto firem nepůsobí odborová organizace a není tam tudíž nikdo, kdo by na vedení tlačil. Otázkou také je, co vlastně těchto firmách školí (a školení je povinné ze zákona), když o takových klíčových dokumentech vedení firem patrně ani neví. I zde je třeba podotknout, že dotazníkové šetření bylo anonymní, a tudíž nebylo možné přesné příčiny nedostatků zjistit přímo na místě.

Graf č.11

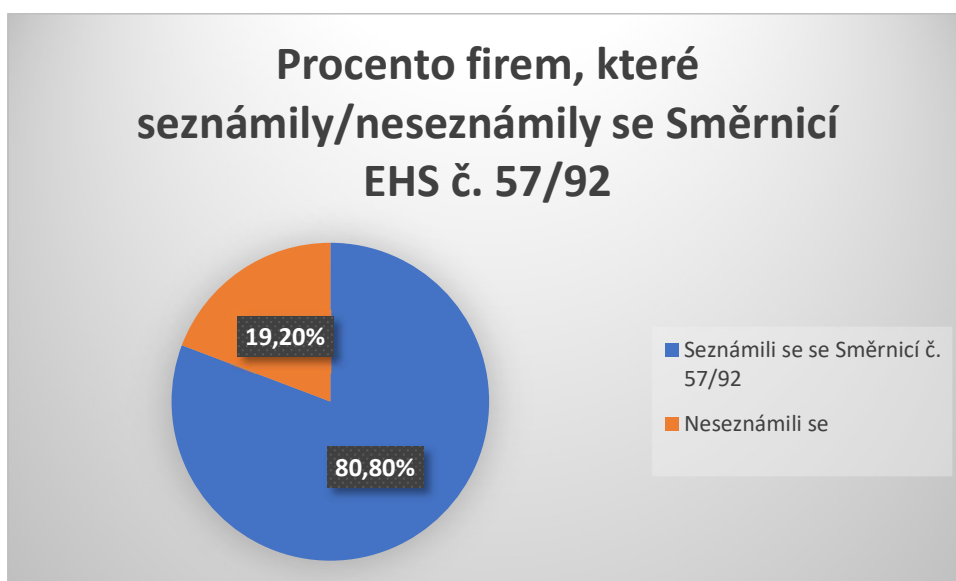

Podobná situace existuje i u dalších dvou evropských směrnic. **Směrnice č. 656/89 se týká minimálních požadavků na bezpečnost a ochranu zdraví pro používání osobních ochranných prostředků. Směrnice č. 57/92 vytyčuje minimální požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví na dočasných nebo mobilních stanovištích.**

Graf č.12

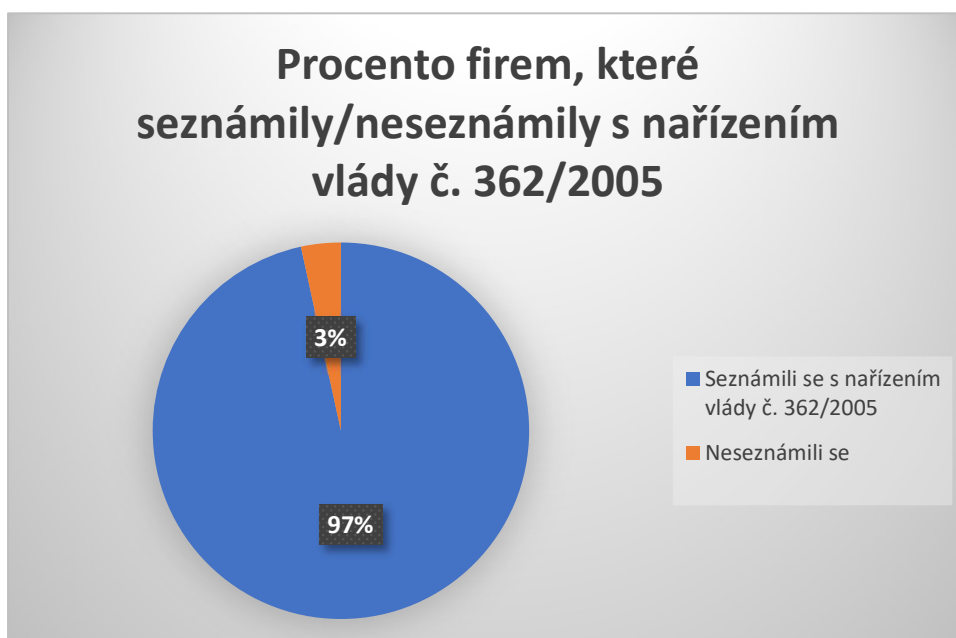

Graf č.13

Značný počet negativních odpovědí může být způsoben i tím, že se zaměstnanci firem seznamovali s těmito dokumenty prostřednictvím domácí legislativy, do které byly uvedené směrnice implementovány, aniž by byly informováni o původu opatření. Do určité míry by tomu nasvědčoval výsledek týkající se další otázky i výpovědi manažerů při řízených rozhovorech.

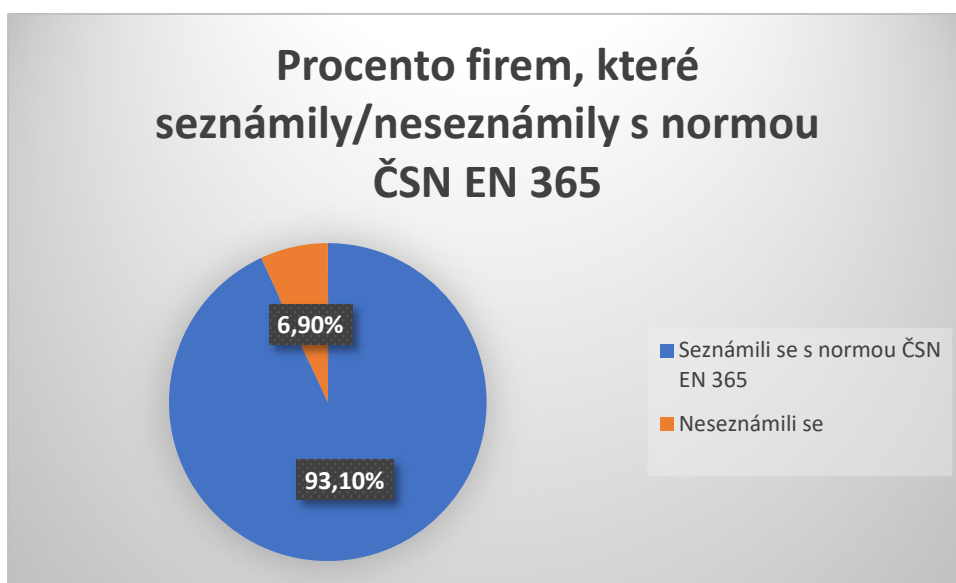
Graf č.14

Nařízení vlády č. 362/2005 se týkalo požadavků na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky. Je to klíčový dokument, který by měl znát každý, kdo pracuje ve výškách. Procento znalosti tomu odpovídá. Negativních odpovědí bylo jen minimum. Nařízení také implementovalo předchozí evropskou legislativu.

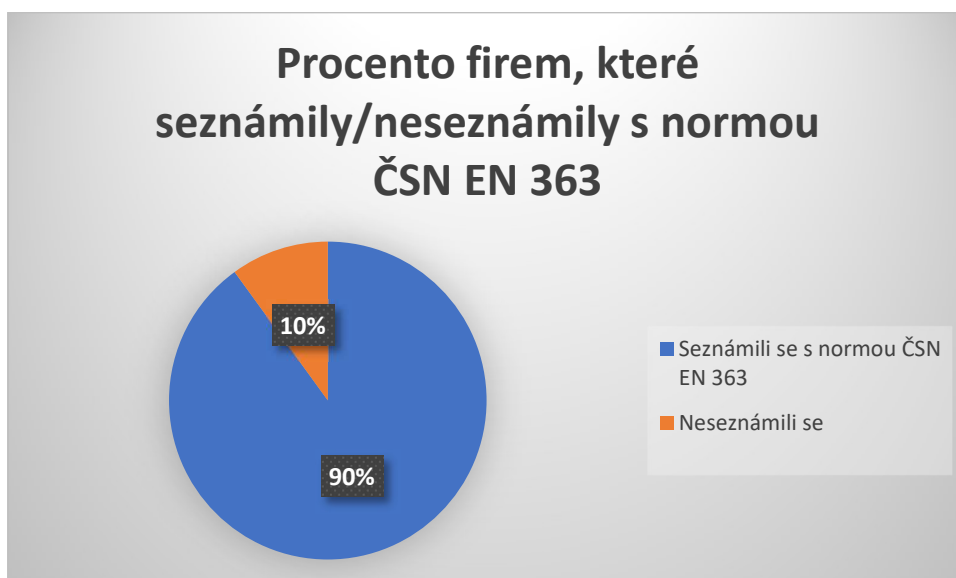
Další otázka se týkala bezprostředně **znalosti příslušné normy, v daném případě ČSN EN 365**. Její název zní přesně **Osobní ochranné prostředky proti pádům z výšky – Všeobecné požadavky na návody k používání a označování, po případě s jinou formou upravující tuto problematiku**. I přesto, že negativních odpovědí byla jen malá menšina, na tomto místě bychom očekávali vesměs kladné odpovědi. Pracovat v rizikovém prostředí bez znalosti normy je v podstatě hazard.

Graf č. 15

Další otázka směřovala ke **znalosti normy ČSN EN 363**, která se vztahuje k **systémům ochrany proti pádům**. Zde je procento negativních odpovědí ještě o něco vyšší než u předchozích otázek. Desetina „neinformovaných“ představuje příliš velké procento v rámci problematiky, kde stoprocentní znalost by měla být samozřejmostí.

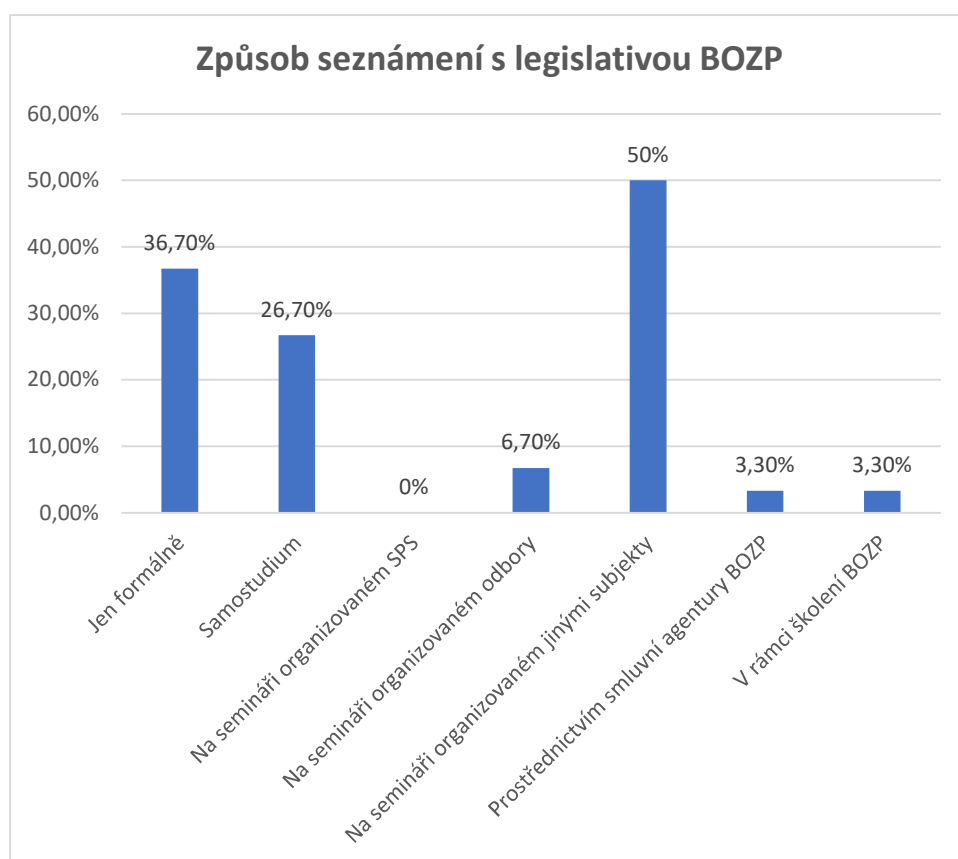
Graf č. 16

Zajímavé bylo zjistit, jakým způsobem byly firmy a jejich zaměstnanci informováni o výše uvedených legislativních dokumentech. Následující graf dokládá, že nejčastější formou jsou semináře, které organizují různé subjekty (polovina případů). Poněkud zarážející je, že nikdo neuvedl akci, kterou by organizoval Svaz podnikatelů ve stavebnictví. Ale i když Odborový svaz Stavba často zdůrazňuje svoji nezastupitelnou roli v oblasti BOZP, jen malé procento respondentů (6,7 %) uvádí jako organizátora informační akce právě tuto organizaci. Je jasné, že oba sociální partneři nevěnují informovanosti v oblasti BOZP dostatečnou pozornost. Z toho důvodu jsou odpovědní pracovníci firem odkázáni i na samostudium (26,7 %).

Nepříliš potěšující je i zjištění, že 36,7 % organizací se s legislativou BOZP seznámilo dle vlastního přiznání jen formálně.

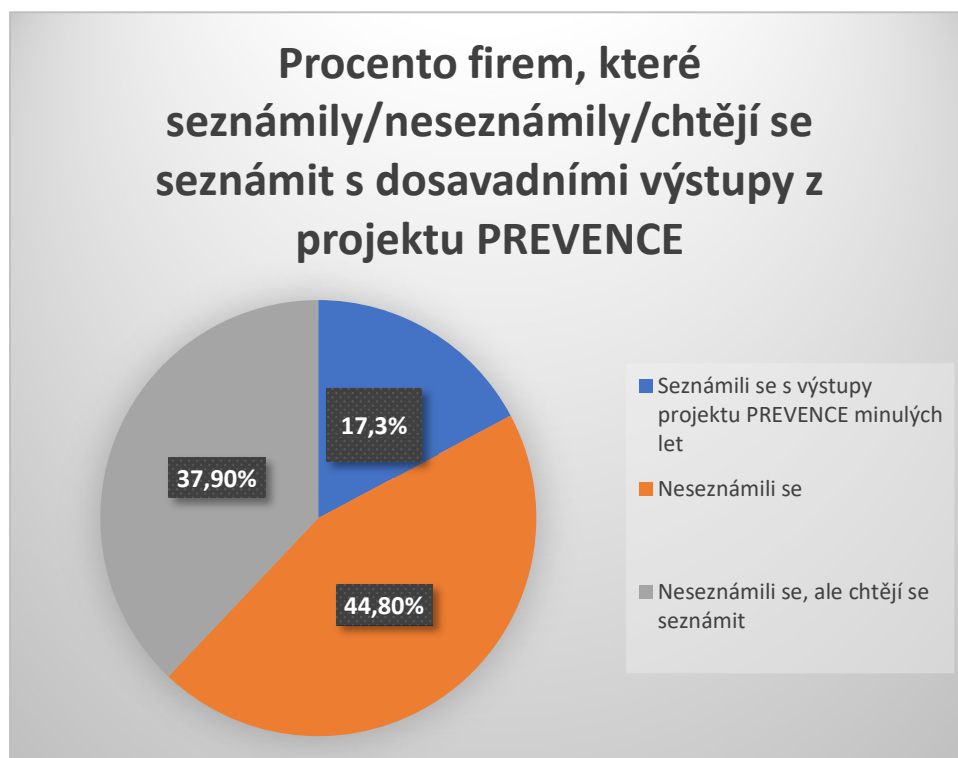
Graf č. 17

Ukazuje se, že **informovanost prostřednictvím národní legislativy je podstatně vyšší než znalosti evropské legislativy**. Nicméně neznalost norem až u 10 % zkoumaných subjektů je znepokojující. V budoucnu by se proto SPS měl důsledněji zaměřit na problémové, zejména malé firmy.

Tento průzkum neměl za cíl zjišťovat hloubku a kvalitu informovanosti, tomu se věnovala studie v rámci realizace projektu PREVENCE 2023, která se zaměřila na vzdělávání BOZP ve firmách. V ní bylo poukázáno na některé nedostatky. Nicméně rozšíření informací o přijatých opatřeních není dostačující a vytváří systémovou bariéru pro splnění cílů z minulých etap PREVENCE. Jasně to potvrzuje následující graf.

Graf č. 18

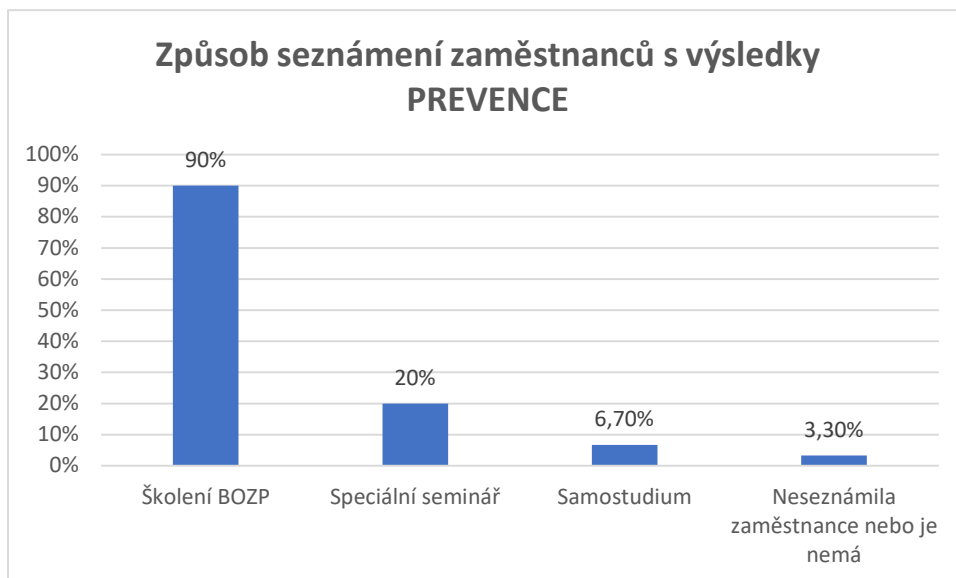

Přestože byly splněny úkoly, vyplývající z realizace projektu PREvence v letech 2022 a 2023, i v oblasti šíření výsledků, zůstává situace v této oblasti neuspokojivá. Velká většina dotazovaných firem se dosud neseznámila s žádným výstupem, a i z tohoto důvodu má realizace projektu až dosud nízkou účinnost. Téměř polovina firem nejeví zatím o výsledky projektu zájem.

Potvrzuje se, že nestačí jen vyvěsit výstupy na webu a očekávat, že všichni si je prohlédnou. Bohužel krácení prostředků v minulých letech neumožnilo uzavřít realizaci projektu závěrečnou konferencí či podobnou akcí, která má větší ohlas. Pro rok 2025 jsme proto závěrečnou konferenci naplánovali a závěrečná část tohoto výstupu obsahuje i konkrétní opatření ke zlepšení informovanosti o dosavadních výsledcích projektu PREvence.

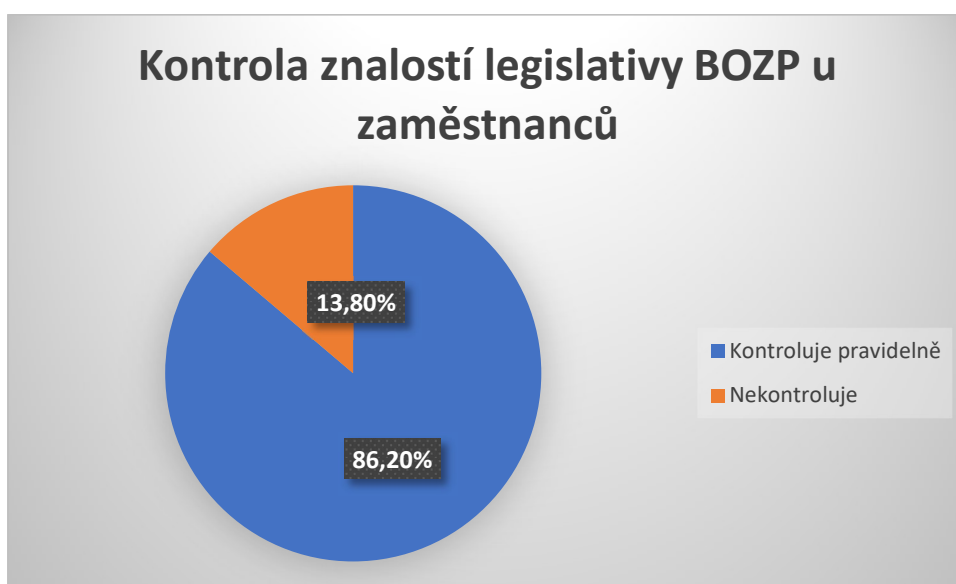
Na druhé straně se potvrzuje, že ty firmy, které se seznámily s dosavadními výstupy z programu PREvence, zařadily problematiku do obsahu pravidelných školení BOZP. Tento způsob jednoznačně převládá (90 %). 20 % firem uspořádalo speciální seminář, což je velmi dobrý výsledek. V této otázce bylo možné více odpovědí, proto procenta přesahují stovku.

Graf č. 19

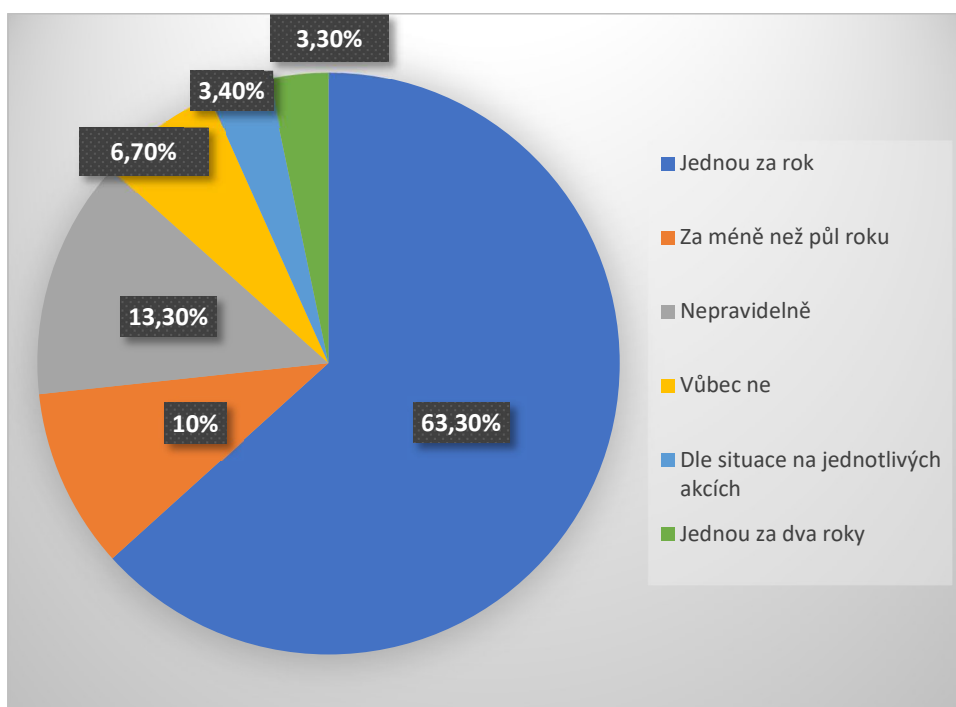
Další skupina otázek se týkala **kontroly**. Ta je klíčovým faktorem úspěšnosti strategických opatření ke snížení rizikovitosti prací ve výškách. První otázka směřovala k existenci kontroly znalostí legislativy BOZP u zaměstnanců. Ukazuje se, že většina firem potřebnou kontrolní činnost v tomto směru provádí. 13,8 % „hříšníků“ je však poměrně vysoké číslo.

Graf č.20

Není důležité jen zjistit, zda jsou znalosti legislativy BOZP u zaměstnanců kontrolovány, ale také jak často jsou kontrolovány. Téměř dvě třetiny firem (63,3 %) tak činí pravidelně jednou za rok. 10 % dokonce přezkuvuje zaměstnance za méně než půl roku. U třech čtvrtin subjektů tudíž není z tohoto hlediska problém. Zbytek (více než jedna čtvrtina) však přistupuje ke kontrole znalostí zaměstnanců nedostatečně pozorně a 6,7 % nekontroluje zaměstnance vůbec a zvyšuje tím riziko přestupků, které končí nezřídka pracovním úrazem.

Graf č.21

Co se týče spokojenosti firem se znalostí legislativy u zaměstnanců, převládá optimismus. Více jak dvě třetiny respondentů (65,5 %) pokládá úroveň znalostí za výbornou, za špatnou ji považuje pouze 3,4 % firem, zbytek za uspokojivou až dostačující. Tyto výsledky poněkud kolidují s předchozími zjištěními, které naznačovaly horší výsledek u více než 3,4 % podniků. Zřejmě došlo u některých odpovědích k neúmyslnému přecenění úrovně vyplývajícimu z nedostatečné kontroly, viz předchozí komentář.

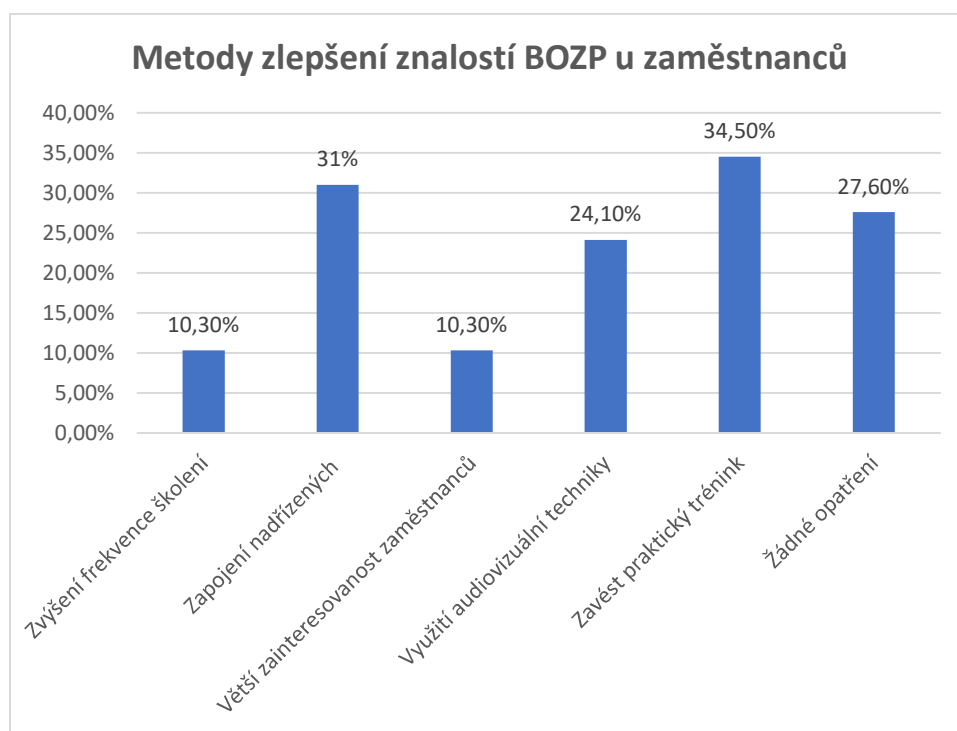
Graf č.22

I přes optimistické odpovědi k předchozí otázce se firmy zamýšlejí, jak úroveň znalostí dále zlepšit. Spektrum uvažovaných prostředků je velmi pestré. Jedná se o zvýšení frekvence školení

(10,3 %), větší zapojení manažerského týmu (31 %), využití moderní audiovizuální techniky (24,1 %) či zařazení praktického výcviku (34,5 %). 27,6 % firem je spokojeno se současným stavem, považuje jej za perfektní a nevidí nutnost cokoli měnit. Tento výsledek v zásadě odpovídá zjištění z předchozí etapy projektu PREVENCE. Zejména lze ocenit větší zapojení manažerů i zařazení praktických tréninků. Využití moderní audiovizuální techniky by mělo být samozřejmostí, tudíž hodnota kolem čtvrtiny není příliš uspokojivá.

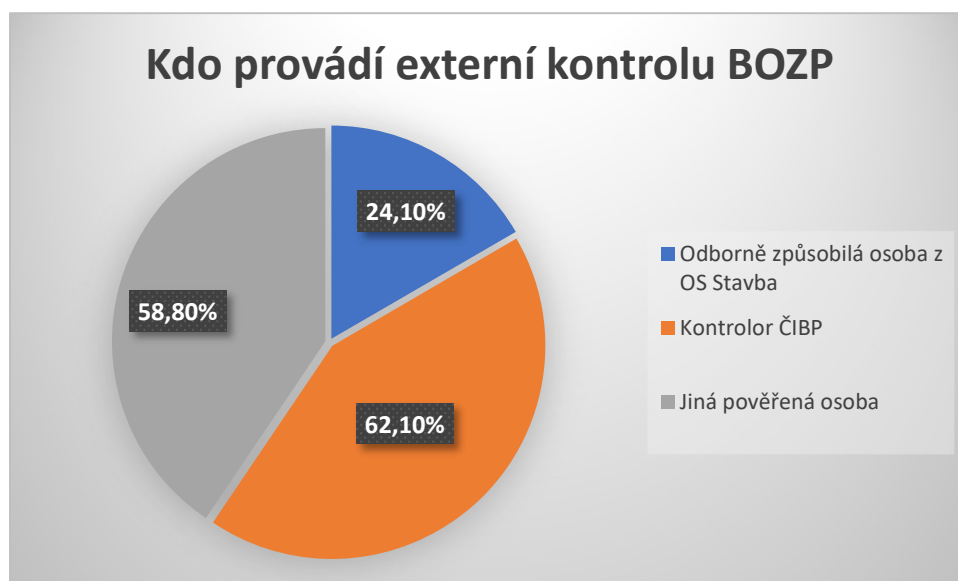
Graf č.23

6. Význam kontroly pro snížení počtu pracovních úrazů

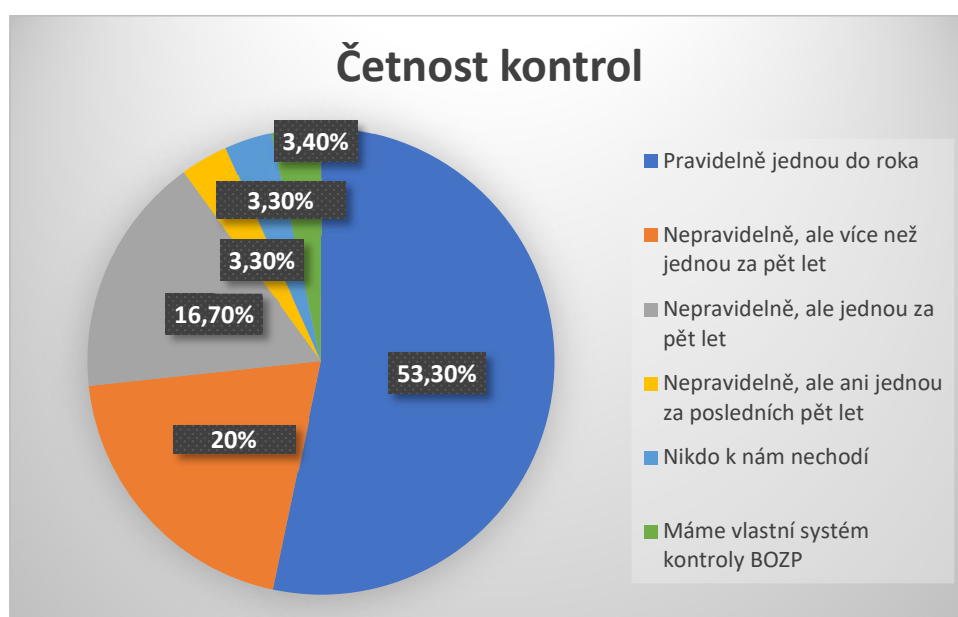
Důležitou oblastí ve směru snižování rizikovosti prací ve výškách je **externí kontrola**. Provádí ji především Česká inspekce životního prostředí a okrajově i specialista Odborového svazu Stavba ČR. U něj je však určité omezení vyplývající z toho, že nemá automaticky přístup na všechna pracoviště. Provádí kontrolní návštěvy sice periodicky, ale stále na stejném okruhu pracovišť, především výrobců stavebních hmot a těžařů stavebních surovin (kamenolomů atd.). Pracoviště na stavbách prakticky chybějí. Do problematiky práce ve výškách kontroly fakticky nezasahují. Častým případem je, že kontroly provádí odborně způsobilá osoba, která současně provádí školení BOZP nebo jinou činnost pro danou firmu.

Graf č. 24

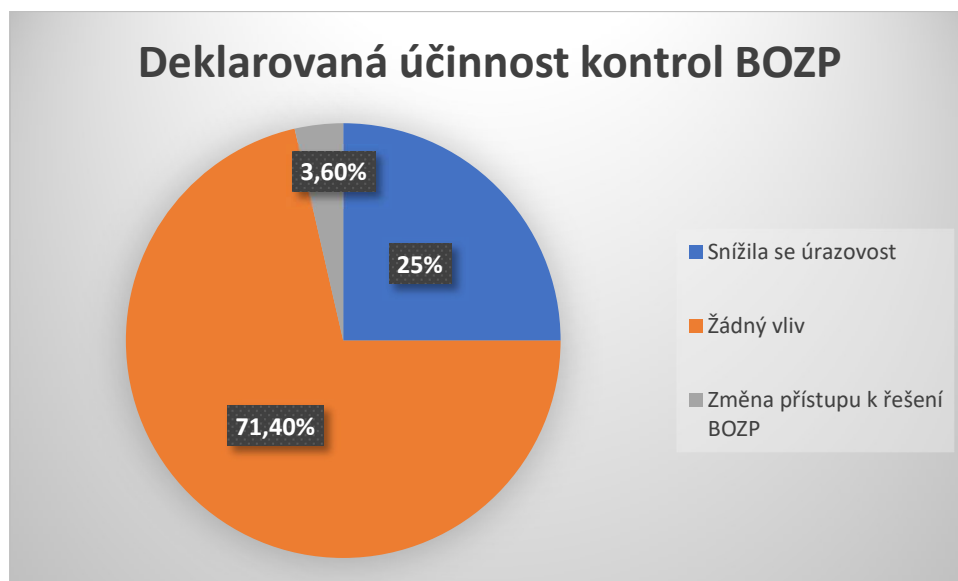
Snižování počtu pracovních úrazů při práci ve výškách je do určité míry závislé na kvalitě a kvantitě prováděných kontrol, které odhalí existující nedostatky a přimějí kontrolované firmy přijímat opatření k jejich odstranění. V zásadě by mělo ke kontrole docházet alespoň jednou do roka, ale na takovou periodicitu nejsou dostatečné kapacity. Navíc bezproblémové firmy tak časté kontroly nepotřebují, což se odrazilo i v odpovědích na otázku ohledně četnosti kontrol na rizikových pracovištích. U 53,3 % respondentů dochází ke kontrole jednou za rok, dalších 36,7 % vítá kontrolory sice nepravidelně, ale alespoň jedenkrát nebo i vícekrát za pět let. Naopak u 6,7 % dotázaných firem nedošlo ke kontrole buď vůbec, nebo sice došlo, ale nikoli během posledních pěti let. Tento podíl se svojí velikostí blíží dalším podílům negativních odpovědí a signalizuje, že u části firem není přístup k řešení problémů BOZP dostatečný.

Graf č. 25

Do jisté míry však uvedená dat svědčí o tom, že se kontrolní orgány nedostatečně zabývají problémovými firmami, zejména z řady drobných specializovaných řemeslnických podniků. To také potvrzují odpovědi respondentů, kteří ve velkém počtu (71,4 %) uvádějí, že kontroly neměly na počet úrazů žádný vliv. Může jít samozřejmě o bezproblémové firmy, kde se úrazy prakticky nevyskytují, ale i o signál, že kontroly jsou prováděny formálně. Naproti tomu čtvrtina (25 %) respondentů konstatuje, že vlivem kontrol se snížila úrazovost ve firmě. 3,6 % odpovědí informovalo o změnách v řešení BOZP. I tyto odpovědi zařazujeme mezi pozitivní zprávy.

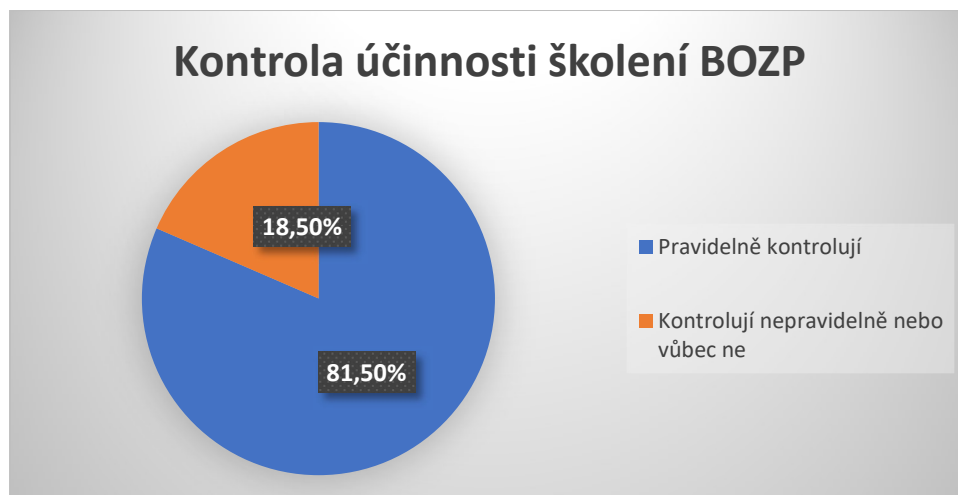
Graf č. 26

Další tři otázky se týkaly školení BOZP. Touto problematikou jsme se zabývali podrobně v roce 2023. Proto se otázky týkaly pouze přístupu managementu k němu.

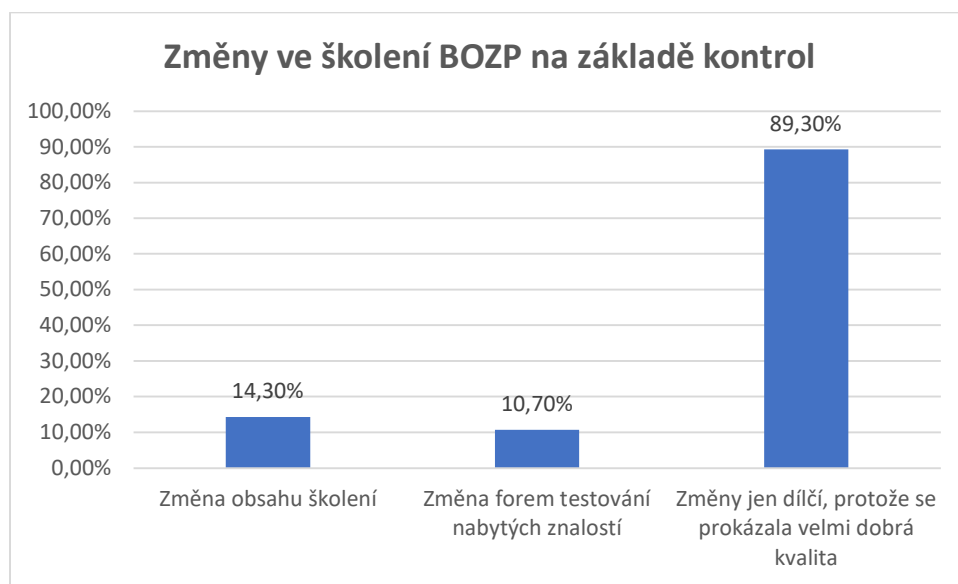
První otázka směřovala k pravidelným kontrolám účinnosti školení. 81,5 % firem odpovědělo, že kontrolují pravidelně, zbytek se vyjádřil opačně. 18,5 % je však vysoký podíl subjektů, jejichž manažeři se o školení BOZP příliš nestarají.

Graf č. 27

Co se týče reakce na výsledky kontroly školení BOZP, většina firem se domnívá, že je jeho kvalita velmi dobrá a zapotřebí jsou jen dílčí změny. Pokud se ukázala potřeba změn, ty směřují zejména k obsahu a formám testování. Plná spokojenost existuje ohledně lektorů, vyměnit je nechce nikdo. Opět připomínáme, že u této otázky bylo možné uvést více možností, a tudíž součet procent odpovědí přesahuje 100 %.

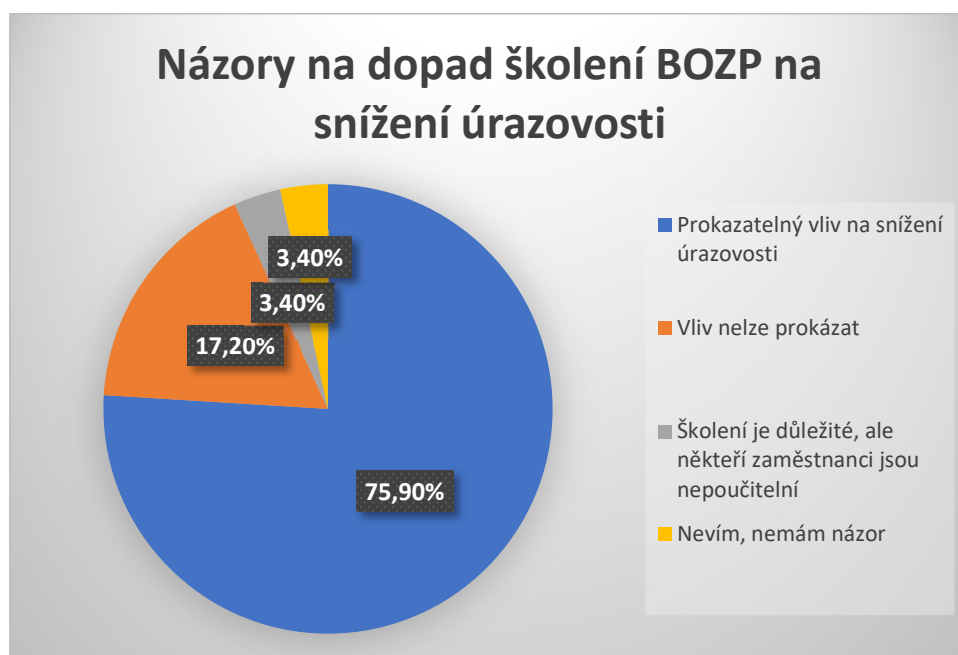
Graf č. 28

7. Školení BOZP má pozitivní vliv na pracovní úrazovost, pokud se provádí pravidelně a v odpovídající kvalitě

Zajímavé byly odpovědi na možný vliv školení BOZP na snížení úrazovosti při práci ve výškách. Ačkoli většina respondentů se domnívá, že prokazatelný vliv existuje, poměrně velká skupina se domnívá, že žádný vliv školení nemá, a dokonce že se to od něj ani nedá očekávat. V rámci dotazování nebyla možnost tento rozpor dostatečně identifikovat, bylo nutné se zeptat v rámci řízených rozhovorů. Ani zde nebyla jednota v názorech, manažeři nedokázali důvody pro kladnou odpověď dostatečně prokázat a spíše vycházeli ze statistik. Ze získaných informací však lze usuzovat, že pokud je školení vedeno správně, zaměstnanci si ve velké většině postupně osvojí pracovní návyky, které v důsledcích vedou ke snížení počtu úrazů. Skeptické názory jsou spojeny s podceňováním školení i kontrolní činnosti, nezájmem managementu o tuto oblast atd. a v podstatě vytvářejí alibi pro lhostejnost a nechť se legislativními předpisy zabývá. Také se objevují názory, že bezpečnost práce je individuální záležitost každého pracovníka a jeho osobní odpovědnost. 3,4 % odpovědí bylo v duchu „my děláme vše potřebné, ale zaměstnanci to nedodržují“. O kvalitě řízení však lze u těchto firem pochybovat.

Graf č. 29

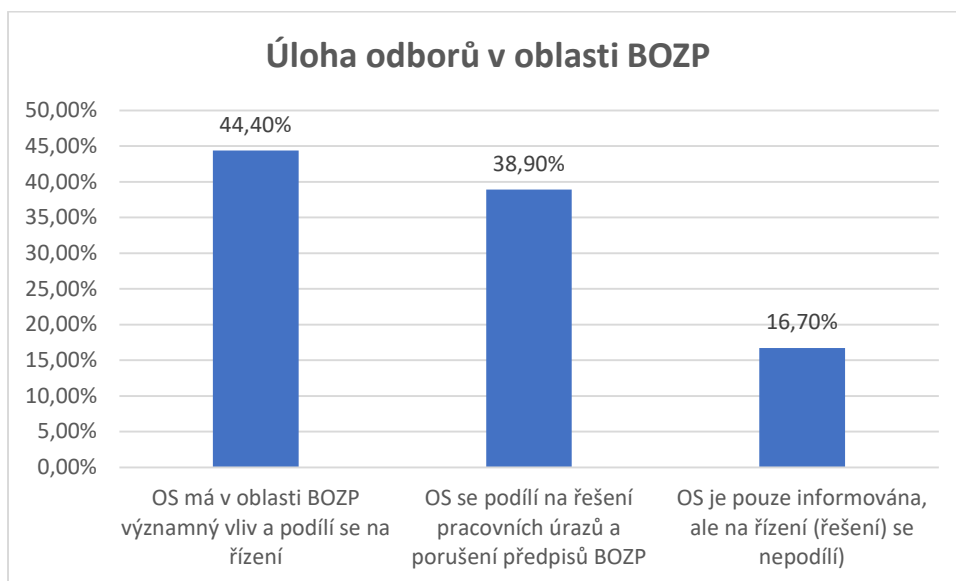

8. Úloha odborů je nezastupitelná

Odbory mají nezastupitelnou úlohu v úsilí o snížení počtu pracovních úrazů. Odborový svaz Stavba má mezi svými zaměstnanci i specialistu BOZP, který kromě expertíz legislativních návrhů projednávaných v Tripartitě provádí i omezenou kontrolní činnost. Problém ovšem je, že u části stavebních firem, které provádějí práce ve výškách, odborová organizace není ustavena. Právě orientace výzkumu na tyto firmy vedly k vysokému podílu subjektů bez odborů. Část respondentů pocházela ze specializovaných malých firem, které fakticky představují spíše družstva či konsorcia samostatných řemeslníků, a v nich odbory mohou jen těžko vzniknout. V těchto firmách existuje poměrně silná vnitrofiremní demokracie a spoluúčast pracujících na řízení se odbyvá jinými formami. Dvoutřetinový podíl firem bez odborové organizace je proto dán způsobem výběru dotazovaných subjektů, ve skutečnosti je podíl firem, kde existuje odborová organizace, větší, což bylo potvrzeno v předchozích etapách výzkumu.

Odpovědi „nemáme odbory“ byly proto vyloučeny a podíly zbytku odpovědí byly přepočítány.

Graf č. 30

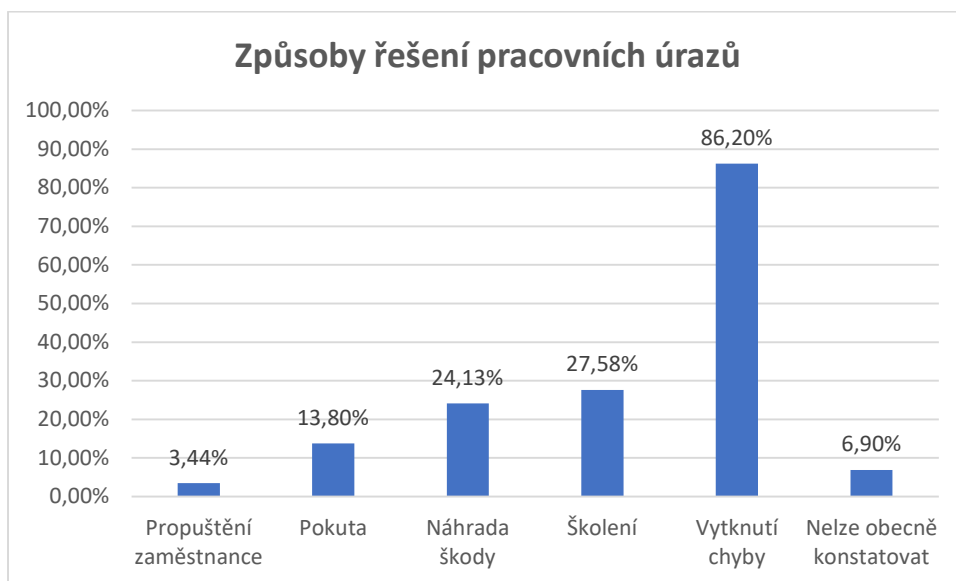
Většina firem, kde existuje odborová organizace, ji zapojuje do řešení, případně i řízení procesů v oblasti BOZP. To je velmi pozitivní poznatek a svědčí o vstřícném přístupu manažerů k zástupcům zaměstnanců.

9. Řešení pracovních úrazů ve firmách

Poslední část otázek byla věnována postupu při řešení pracovních úrazů

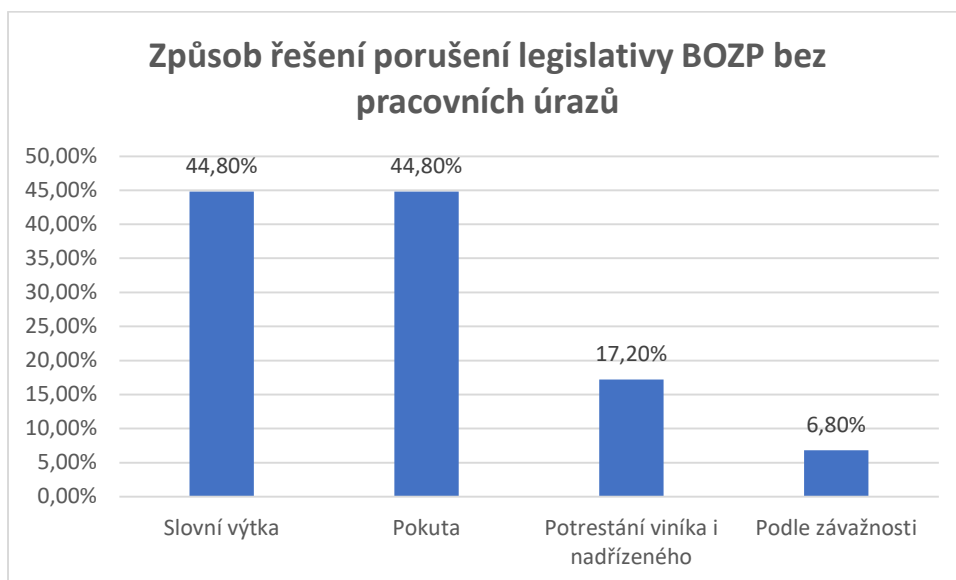
Různé jsou způsoby řešení pracovních úrazů. V následujícím grafu jsou uvedeny výsledky dotazování u otázky, kde bylo možné uvést více možných odpovědí. To znamená, že firma vůči zaměstnanci mohla uplatnit kombinaci existujících možností. U většiny přístupů bylo základem vytknutí chyby. Když vynecháme 6,9 % nejasných odpovědí, pak se naměřená hodnota 86,2 % vztahuje na ty pracovníky, které firma nehodlala ihned propustit. Okamžité propuštění uvedlo pouze 3,44 % respondentů. Drtivá většina firem propuštění považuje až za poslední možnost, když jiné prostředky nápravy selžou. Když odečteme procenta dalších možností z grafu, vychází, že zhruba 18 % firem se spokojí pouze s domluvou. Z rozhovorů s podnikateli a manažery vyplynulo, že se jedná především o malé firmy, které stojí na úzké skupině kvalifikovaných kmenových zaměstnanců, o které je nouze, a které nechtějí ztratit. Volí proto „měkké“ formy řešení. 13,8 % k ústnímu (písemnému) vytknutí chyby přidá ještě pokutu, 24,13 % vymáhá náhradu škody až do sta procent a 26,7 % přikáže zaměstnanci opakovat školení (což lze považovat také za „měkké“ řešení).

Graf č. 31

V praxi ovšem dochází častěji k situaci, kdy jsou sice porušeny legislativní předpisy BOZP, ale nedojde k pracovnímu úrazu či jiné škodní události. Firmy tento případ řeší rozdílně, buď ústní výtkou nebo trestem. Obě skupiny jsou přitom stejně velké (44,8 %). Méně se vyskytuje potrestání i nadřízeného (17,2 %). Případy se řeší podle závažnosti, ale nepotrestat nadřízeného, který za podmínky na pracovišti odpovídá, může být chyba.

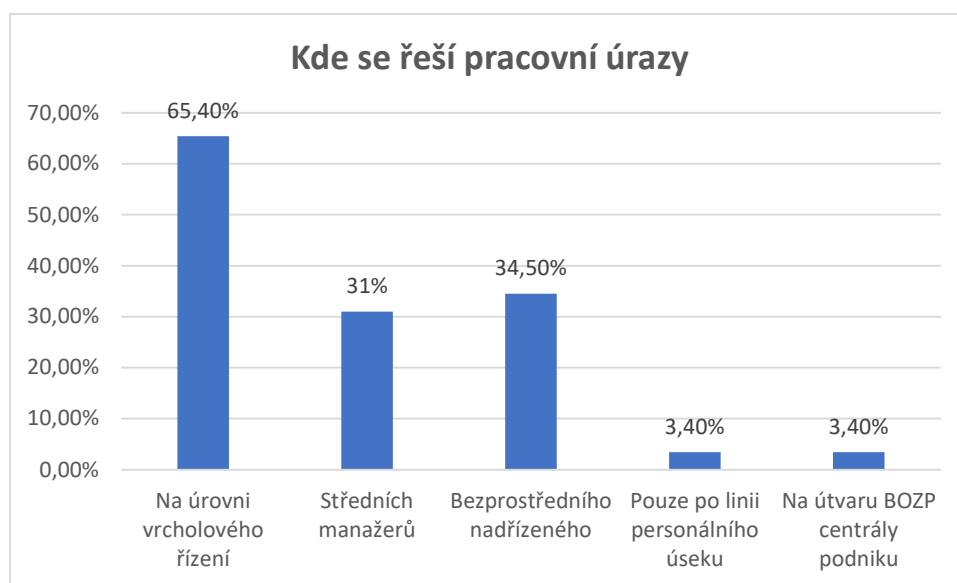
Graf č. 32

Výskyt pracovního úrazu je pro firmu vždy nepříjemnou záležitostí, které je nutno věnovat maximální pozornost. Není se proto co divit, že největší část respondentů (65,4 %) uvádí, že

podobné události se řeší na úrovni vrcholového vedení. Je to i proto, že právě vrcholové vedení má ve velké části firem kompetence k potrestání, případně propuštění zaměstnance či jeho nadřízeného. Řídké případy jsou, když se pracovní úrazy řeší pouze po linii personálního úseku či specializovaného odboru centrály podniku. Některé firmy kombinují více způsobů řešení, například nejzávažnější případy se řeší na vrcholové úrovni a méně závažné jsou svěřeny nižším manažerům nebo personalistům. Proto součet uvedených hodnot přesahuje sto procent.

Graf č. 33

10. Závěry, návrhy na opatření

Provedený výzkum prokázal, že zaměření na roli subjektivního faktoru při vzniku a řešení pracovních úrazů bylo správné. Chování pracovníků, jejich připravenost, informovanost, motivace, kázeň atd. hraje při vzniku mimořádných případů značnou, často až rozhodující roli. Potvrdila to, i když většinou nepřímo, získaná data z dotazníkové ankety, jakož i informace z řízených rozhovorů.

Rovněž správné bylo zaměřit III. etapu programu PREVENCE na práci ve výškách, což je velmi riziková oblast činnosti stavebních firem a nejčastější místo pracovních úrazů. Nicméně toto zúžení snížilo počet dotazovaných firem.

Potvrdilo se, že u části firem, reprezentující zhruba 15 – 20 % členské základny Svazu podnikatelů ve stavebnictví, existují v tomto směru problémy. Ty spočívají v neznalosti, ale hlavně v nedodržování příslušné legislativy a nerespektování doporučení odborníků z Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, České inspekce bezpečnosti práce, případně dalších odborníků. Velkým problémem je nepojištění u více než čtvrtinového podílu firem.

Jedním ze závěrů je i posouzení současného stavu informovanosti o opatřeních, která byla součástí obsahu výstupů předchozích etap programu PREVENCE. Ukázalo se, že **jen formální zveřejnění výstupů na webu SPS, případně OS Stavba ČR nestačí k zajištění dostatečného**

rozšíření opatření mezi členskou základnou SPS, případně odborů. Je zapotřebí využít i dalších forem diseminace a propagace, jakou jsou workshopy či odborné konference.

Pozitivní je, že ve firmách probíhá školení BOZP, a u většiny nemá jen formální charakter s cílem vytvořit si alibi u vedoucích pracovníků pro případ vzniku pracovního úrazu. Mnoho firem se zamýšlí, jak školení ještě zlepšit, protože jsou přesvědčeny o jeho prospěšnosti z hlediska snížení pracovních úrazů i jejich dopadů.

Firmy též věnují pozornost řešení pracovních úrazů, pokud už k nim dojde. Velká část z nich se řeší na úrovni vrcholového managementu, minimálně ty nejzávažnější. Firmy také většinou postupují přísně vůči těm, kdo svojí nekázní škodní událost zavinili. Používají různé formy postihů, včetně náhrady škody či propuštění ze zaměstnání. Potrestáni jsou odpovědní pracovníci i v případech, kdy došlo k porušení předpisů bez újmy na zdraví či poškození věcí.

Terénní šetření prokázalo, že až na zhruba pětinu až šestinu z celkového počtu členů SPS si stavební firmy pracující ve výškách počínají zodpovědně, dodržují platnou legislativu, školí a trénují zaměstnance a používají všech dostupných prostředků pro minimalizaci rizika vzniku pracovních úrazů. Samozřejmě existují i subjekty, které členy SPS nejsou, a jejich stav nebylo možno prozkoumat.

Co se týče **doporučení a navrhovaných opatření,** je třeba ještě zmínit připomínky a návrhy, které se objevily v rámci volného vyjádření v dotazníkové anketě či při řízených rozhovorech. Ten zásadní, s nimž se ztotožňujeme, požaduje **sjednotit a zjednodušit legislativu BOZP, jasně vymezit práva a povinnosti koordinátorů a odborně způsobilých osob BOZP.** Velmi zajímavý je i návrh, aby vždy minimálně 2 % z finančního objemu zakázky mělo jít na BOZP, protože zajistit bezpečnost práce je finančně i časově náročné. Tento návrh by však měl projít nejprve důkladnou diskusí, protože není jasné, zda zmiňovaná dvě procenta jsou zárukou zabezpečení staveniště z hlediska BOZP. Navíc u malých zakázek může být skutečné procento vyšší.

Objevil se i požadavek na úpravu **pravidel pro BOZP u tesařských prací.** I tento návrh by měl být nejprve důkladně prodiskutován, protože navrhovatel neuvedl, v čem dosavadní pravidla nevyhovují.

Jako zásadní doporučení lze považovat **zvýšení úsilí o zvýšení informovanosti o dosavadních výsledcích programu PREVENCE.** Výsledky dotazníkového šetření jednoznačně prokázaly, že v tomto směru je třeba ještě mnoho udělat. Bez odpovídající informovanosti nelze výsledky programu účinně realizovat. Do této činnosti by se po vzájemné dohodě měly zapojit i odbory, jakkoli se na projektu přímo nepodílely. Určitě by pomohla i větší popularizace pozitivní praxe vzorových firem. Potřebné bude zařazovat informaci o výstupech z projektu PREVENCE v rámci konferencí a seminářů, které pořádá SPS.

Z provedeného šetření vzešla jako důležitá i otázka **kontroly.** SPS ji neprovádí, nemá pro tuto oblast systemizovaná pracovní místa. Musí proto spoléhat na externí kontrolu prováděnou Českou inspekcí bezpečnosti práce, smluvními odborně způsobilými osobami (většinou též lektory školení BOZP) či specializovaným odborníkem Odborového svazu Stavba ČR. Problémem odborářských kontrol je - jak už bylo zdůrazněno - jejich omezení na několik

producentů stavebního materiálu, přičemž o stavbách, včetně prací ve výškách, se v pravidelných svodkách OS Stavba prakticky nedočteme.

Pravidelná vnitřní kontrola pracovišť, prováděná vlastními specialisty či (častěji) externími odborníky a školiteli, je nejvhodnější formou kontroly, neboť se může provádět častěji a systematictěji, na rozdíl od namátkových kontrol ČIBP či OS Stavba. Nicméně ve vztahu k odborům by prospělo zpřesnit text kolektivní smlouvy vyššího stupně, který by jasněji vymezil kompetence kontrolora, případně omezil spektrum pracovišť vhodných ke kontrole. V každém případě by se externí kontrola měla zaměřit více na problematické menší subjekty, kde neexistují odborové organizace, a kde lze očekávat častější výskyt porušení předpisů. V každém případě by bylo zapotřebí změnit současný stav, kdy jsou kontroly OS Stavba směřovány do stále stejného spektra firem.

V oblastech přípravy zaměstnanců (školení, trénink) se potvrdily závěry z minulých projektů v programu PREVENCE. Platí tudíž i návrhy na opatření z výstupů, je však nutno zvýšit úsilí při jejich realizaci ve firmách.

V dotazníkovém šetření jsme se věnovali i **technickým prostředkům bezpečnosti a ochrany zdraví při práci ve výškách**. K nim se vztahují legislativní předpisy a normy (domácí i evropské), které jsou kvalitní a nevyžadují zásadní úpravy. Technický vývoj však postupuje rychle vpřed a promítne se i do této oblasti. Využití digitalizace a umělé inteligence v oblasti BOZP není ještě dostatečně rozvinuto ani prozkoumáno, a proto je logické, že příští projekt v programu PREVENCE by se měl věnovat právě tomuto problému. **SPS jej z uvedeného důvodu také navrhl jako nosné téma pro projekt PREVENCE v oblasti stavebnictví v roce 2025.**